

uitgave van het Nederlands en het Vlaams Palestina Komitee
jaargang 28 nummer 5 - 6, oktober / december 2000
prijs losse nummers f 7,50 / 150 BFr

Soemroed

- *Intifada*: achtergronden en perspectieven
- reacties in Palestijnse en Israelische kring
- wie adviseert Bush en Gore inzake het Midden-Oosten?

Soemoed

is het officiële orgaan van het Nederlands Palestina Komitee en het Vlaams Palestina Komitee en wordt uitgegeven door de Stichting Palestina Publikaties. Het verschijnt zes keer per jaar. De redactie is verantwoordelijk voor de inhoud van Soemoed, dus ook voor de artikelen van de medewerkers. Dat betekent niet dat de redactie het altijd eens hoeft te zijn met de visie van de medewerkers. Uitgangspunt van beoordeling is onder meer dat een bijdrage niet in strijd mag zijn met de principes en doelstellingen van beide komitees.

Nederlands Palestina Komitee

Postbus 10520
1001 EM Amsterdam
Telefoon: 020 - 6246046
Fax: 020 - 6268857
E-mail: npk@xs4all.nl
Website: www.xs4all.nl/~npk/

Vlaams Palestina Komitee

Paleizenstraat 90
1030 Brussel
Telefoon: 02 - 2424341
Fax: 02 - 2458583
E-mail: guido.huysmans@skynet.be

Soemoed

is het Arabische woord voor vastberadenheid of standvastigheid - een begrip dat in de Palestijnse gemeenschap wordt gebruikt om de strijd voor behoud van het land en voor terugkeer naar Palestina te karakteriseren.

Aan dit nummer werkten mee:

Rudi Cornelissen, Martha Hovy, Paul Kuiper, Jan Moerings, Jochem van Oosten, Robert Soeterik, Tine van het Veld & Kees Wagten-donk.

Productie: 't Seepaert, Amsterdam

Druk: Ton Mittelmeijer, Amsterdam

Abonnementen

Het abonnementsgeld loopt gelijk met het kalenderjaar en bedraagt voor 2001 f 45,- / 900 Bfr. Dit bedrag dient binnen een maand na ontvangst van de acceptgiro te worden voldaan. Indien een maand voor het verstrijken van de abonnementsperiode geen bericht van opzegging is ontvangen, wordt het abonnement automatisch verlengd.

Postbankrekeningnummers:

2047409 t.n.v. Stichting Palestina Publikaties, Amsterdam
1806947 t.n.v. Nederlands Palestina Komitee, Amsterdam
523-0402235-51 t.n.v. Vlaams Palestina Komitee, p/a Pletinckxstraat 4/6, 1000 Brussel

Redactioneel

Eerst was hij Israels 'vredespartner', toen niet meer, en nu in eens weer wel. We hebben het over de president van het Palestijns Nationaal Gezag (PNA), Yasser Arafat. Toen deze meeging in de doodlopende straat van het Oslo-proces was hij - voor Israel - de voormalige terrorist die zich een staatsman betoonde; toen hij zich in Camp David gedwongen zag af te haken kreeg hij de Zwarte Piet toegespeeld; nu Ehoed Barak zijn politieke nek probeert te redden door zijn toevlucht te nemen tot de kunstgreep van vervoege verkiezingen voor het premierschap en zich - na ruim 300 Palestijnse doden - opnieuw als de kandidaat van 'het Vredeskamp' probeert te profileren, komt Arafat hem opnieuw goed van pas. Einde media-hetze. De valse profeet Shimon Peres zit ongetwijfeld al klaar om quasi diepzinnig via de media te verkondigen dat de tweede *Intifada* in feite de vrede dichterbij heeft gebracht.

In dit nummer van *Soemoed* worden eerste voorzichtige twijfels geuit over de koers van de *Intifada*, zonder de auteurs daarmee iets te willen afdoen aan de legitimiteit en de noodzaak van het volksverzet. Want waar staan Arafat en de PNA eigenlijk? Willen zij de *Intifada* gebruiken voor een gemodificeerd Oslo, dat ook daar grote delen van het Palestijnse volk niets te bieden heeft? Hebben Arafat en de PNA Barak niet even hard nodig als omgekeerd? Welke agenda heeft de *Tanzim*?

Voorlopig gaat het moorden gewoon door: medio december waren er aan Palestijnse zijde ruim al 300 doden en zo'n 10.000 gewonden te betreuren. Door Israelische soldaten wordt steeds meer met scherp, en steeds minder met rubber kogels (ook dodelijk trou-

wens) geschoten. Na enkele weken bij controleposten ongewapende jongeren afgeschoten te hebben (hetgeen Israel veel negatieve publiciteit heeft opgeleverd), bedient de Israelische legerleiding zich inmiddels van een liquidatie-politiek achter de vijandelijke linies, die gericht is tegen het middenkader van de *Intifada* (per definitie zijn de media daarbij niet aanwezig, voor Israel gunstig dus).

De politieke speelruimte van zowel Arafat en Barak zal de komende weken vanzelfsprekend in belangrijke mate bepaald worden door het verdere verloop van de *Intifada*. Blijft deze op het huidige niveau of escaleert zij, dan kunnen Arafat en de PNA het zich niet permitteren om met Barak zaken te doen. In eigen huis zal Barak in een dergelijke situatie evenmin een poot hebben om op te staan. Los daarvan kunnen we ervan uitgaan, dat er in het algemeen bij Palestijnen geen bereidheid zal bestaan om Barak politiek terwille te zijn - noch in de Bezette Gebieden, noch onder Palestijnse kiezers in Israel, die hun 13 doden en honderden gewonden niet zijn vergeten.

Maar wat dan met het argument dat Palestijnen met *Likoed* nog slechter af zijn? Dat is nog maar de vraag. Barak bouwde harder aan de nederzettingen dan zijn *Likoed*-voorganger Benjamin Netanyahu. Zijn regering kon op sympathie en steun vanuit het Westen rekenen. Daarentegen heeft een overwinning van de ultra-nationalistische *Likoed* voor Palestijnen het voordeel, dat de druk op Israel vanuit de internationale gemeenschap zal toemen. De *Intifada* helpt die druk verder op te bouwen.

(JVO)

Doelstelling

Het Nederlands en het Vlaams Palestina Komitee streven naar versterking van de solidariteit met het Palestijnse volk. Zij ondersteunen het recht van het Palestijnse volk op zelfbeschikking, het recht op een onafhankelijke Palestijnse staat, alsook het recht op terugkeer van alle Palestijnse vluchtelingen naar hun oorspronkelijke woongebieden.

Daartoe verschaffen de beide komitees informatie over de dagelijkse werkelijkheid en de politieke, sociale en economische strijd van Palestijnen. Zij veroordelen iedere poging om buiten het Palestijnse volk om over zijn lot te beslissen.

Volgens het Nederlands en het Vlaams Palestina Komitee vormt de eerste voorwaarde voor het bereiken van een rechtvaardige vrede een eind aan de ontrecting van Palestijnen door de staat Israël. Het discriminerende karakter voor Palestijnen van het zionistische staatsbestel dient aan de kaak gesteld te worden, evenals de expansiepolitiek van de staat Israël.

Daarnaast vragen de beide komitees aandacht voor de Palestijnen in de diaspora, die in veel gevallen aan onderdrukking blootstaan.

Het Nederlands en het Vlaams Palestina Komitee roepen op tot steun aan alle bewegingen – met name in Palestina en Israël - die zich daadwerkelijk inzetten voor een rechtvaardige oplossing van het Palestijns-Israëlisch conflict.

De beide komitees werken samen met organisaties in de strijd tegen racisme en andere vormen van discriminatie.

foto voorpagina:
Associated Press

pagina 4

Intifada voor een werkelijke vrede.

pagina 8

Intifada-2000 doet eerdere Intifada verbleken.

pagina 10

cijfers: heftigheid van de tweede Intifada (vanaf 2000) in vergelijking met de eerste Intifada (1987-1993).

pagina 11

13 kogels en de illusie van coëxistentie.

pagina 15

Palestijnen tussen frustratie en verbittering.

pagina 18

Israëli's tussen angst en arrogantie.

pagina 21

Joden-Israël-Palestijnen - fragment radio-interview met Milo Anstadt.

pagina 22

De Tanzim als onberekenbare factor.

pagina 27

Waar staat Arafat eigenlijk?

pagina 29

Wie adviseert Bush en Gore inzake het Midden-Oosten?

pagina 34

Interview met Anja Meulenbelt, auteur van *Het Beroofde Land* (Amsterdam, 2000).

CORRECTIE

In het extra *Intifada*-nummer van *Soemoed* (oktober) zijn bij de technische verwerking van de kopij in het middenkatern (NPK-verklaringen) op de tweede pagina bovenaan twee regels weggevalen. Die luiden: *Voor de Palestijnen is dit het zoveelste bewijs dat Israël niet op vrede uit is, maar zijn expansie- en overheersingspolitiek onder het mom van een 'vredesproces' voortzet. Dit alles in flagrante schending* (de redactie)

Intifada voor een werkelijke vrede

Alain Gresh

Twee maanden na het uitbreken ervan gaat de *Intifada*, zonder teken van uitputting, voort. Zij drukt de wil van het Palestijnse volk uit eens en voor al een einde te maken aan de kolonisatie en de onderdrukking.

De Oslo-akkoorden voorzagen in een interimperiode van vijf jaar autonomie van de Westelijke Jordaanoever en de Strook van Gaza, hetgeen op 4 mei 1999 ten einde liep. Dat proces is dus duidelijk achterhaald. Wat nu moet gebeuren is de definitieve regeling van het Israelisch-Palestijnse conflict. Welnu, met de regels van het onderhandelingspel wordt de hand gelicht: Israël weigert Resolutie 242 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties, die voorziet in een terugtrekking uit alle bezette gebieden, ten uitvoer te brengen, terwijl de Verenigde Staten, die zich nooit aan hun rol van onpartijdige bemiddelaar hebben gehouden er mee volstaan de Palestijnen de raad te geven de Israelische voorstellen maar te accepteren. Dientengevolge dient er opnieuw een wettelijk kader gedefinieerd te worden, gebaseerd op het internationaal recht en de resoluties van de VN-Veiligheidsraad en op de deelname - naast die van de Verenigde Staten van andere spelers - de Verenigde Naties, Europa, Rusland, enzovoort. Dat is de voorwaarde om tot een werkelijke vrede te komen, een vrede die gebaseerd is op het naast elkaar bestaan van twee soevereine staten, Israël en Palestina.

Er was geen gebrek aan voortekenen. Al op 15 mei 2000 hadden duizenden Palestijnen voor de jaarlijkse herdenking van de *Naqba*, de catastrofe van 1948-1949, hun tenten opgeslagen voor Netzarim, in de Strook van Gaza,

maar ook voor Negohot, Beit El en Pesagot op de Westelijke Jordaanoever. Deze nederzettingen, provisorisch opgezet midden in Palestijns gebied, zijn de concretisering van de woede en wanhoop van de Palestijnen. Dag in dag uit knabbelen ze stukjes af van hun grondgebied. De bescherming van deze nederzettingen vereist de aanwezigheid van duizenden Israelische soldaten, meerdere 'controleposten' - plaatsen waar de Palestijnen op alle mogelijke manieren vernederd worden - en de constructie van 'by-pass roads', uitsluitend bestemd voor de kolonisten [dit laatste is onjuist; red.]. Alleen al het bestaan ervan maakt van ieder idee van een onafhankelijke, soevereine en levensvatbare staat een hersenschim.

Bovendien heeft de Israelische premier Ehoed Barak er, evenals al zijn voorgangers, de bouw van woningen [in de joodse nederzettingen] toegestaan - 500 miljoen dollar zijn in het budget voor 2000 toegekend aan de nederzettingen - juist toen hij zijn wens uitsprak om een verdrag voor een definitieve vrede tussen het Israelische en het Palestijnse volk te ondertekenen. Half mei heeft de minister van Huisvesting nog nieuwe privileges beloofd aan joden die zich in de nederzetting Ariel zouden willen vestigen. Een reclamebrochure bejubelde de 'goede zaken': 'Neem voor slechts 4600 dollar, met een maandelijkse afbetaling van slechts 390 dollar, een appartement in gebruik'.(1)

Stuk voor stuk gelegen binnen onbetwistbaar Palestijns gebied vormen deze nederzettingen de meest moorddadige wrijvingspunten van de nieuwe *Intifada*. Want de eerste boodschap van de opstandelingen is duidelijk: Israël moet kiezen tussen vrede en nederzettingen. Nederzettingen die de in 1998 in Rome aangenomen statuten van het Internationale Gerechtshof kwalificeren als 'oorlogsmisdaden'. Zo bezien heeft de Palestijnse opstand al een eerste succes behaald door het dagelijkse leven van de kolonisten moeilijk te maken en hun bescherming kostbaar. Klacht van een bewoner van Netzer Hazani in Gaza: 'Het schieten is niet doelmatig, maar het doodt de mensen geleidelijk aan. Ze schieten en maken de hele nederzetting stapelgek. Ze maken de wachtposten stapelgek, evenals de mensen en de hele streek. Om nog maar niet te spreken van de vrouwen en kinderen. Dat is het ergste'.(2)

Komt er een bewustwordingsproces op gang in Israël? Moet je sterven voor Netzarim? Evenals de Vrede Nu Beweging roept de Israelische schrijver, David Grossman, op tot de ontmanteling van de nederzettingen.(3) Yossi Sarid, Knesset-lid voor de linkse *Meretz*, geeft toe: 'De nederzettingen die zich momenteel in het centrum van de storm bevinden, brengen niet alleen en in de allereerste plaats hun inwoners in gevaar maar ook de soldaten. Deze nederzettingen zouden onmiddellijk ontmanteld moeten worden'.(4)

De nieuwe *Intifada* markeert onverbidelijk het einde van de laatste tien jaar van onderhandelingen. Onder druk van met name de Verenigde Staten, zo memoreert de Palestijnse onderzoeker Ghassan Khatib, had de PLO toegegeven, 'dat het beste middel om haar doeleinden te bereiken was, totaal af te zien van geweld en zich te houden aan gerechtvaardigde en legitieme eisen in overeenstemming met het internationaal recht, in het bijzonder met de enige resolutie van de Veiligheidsraad die de steun van de Verenigde Staten en Israël geniet, resolutie 242'. Ondanks deze concessies, ondanks het accepteren van alle Israelische eisen betreffende de veiligheid - er is tussen september 1997 en september 2000 praktisch geen terroristi-

sche aanslag geweest - is de joodse staat niet alleen doorgegaan met het in beslag nemen van grond, maar heeft hij ook bevestigd 'dat het eindverdrag zou voorzien in het behouden van de nederzettingen binnen Israël en dat, in Jeruzalem, het gebied dat al door Israël in beslag genomen was bij Israël zou blijven'.(5)

Deze onacceptabele feiten op de grond (6), maar ook de overwinning van *Hizbullah* in Zuid-Libanon, dankzij de gewapende strijd, zijn de aanleidingen geweest voor het uitbreken van de Palestijnse opstand. Doel van de opstand? Het vernieuwen van de spelregels om uit te komen op een rechtvaardige en duurzame vrede gebaseerd op het naast elkaar bestaan van twee staten.

Evenals de vorige *Intifada*, uitgebroken in 1987 (en die tot 1993 zal duren) is deze opstand een spontane volksofstand - niemand kan een dergelijke beweging decreteren. Maar hij heeft ook iets origineels, zoals journalist Graham Usher uiteenzet.(7) Hij wordt voornamelijk gedragen door FATAH, de organisatie van Yasser Arafat, die door het Palestijns Nationaal Gezag (PNA) nogal gemarginaliseerd was, en het middenkader dat voortgekomen is uit de eerste *Intifada*. Alle nationale en islamistische organisaties, waaronder HAMAS en de Islamitische *Jihad*, zijn gehergroepeerd onder een gemeenschappelijke leiding - hetgeen in 1987 niet gebeurd was - en erkennen het overwicht van FATAH. Het gebruik van geweld, waaronder gewapend geweld, tegen de Israelische aanwezigheid in de Bezette Gebieden - soldaten en kolonisten - is het originele aspect van deze *Intifada*.

Waar staat Yasser Arafat in het geheel? Dat is moeilijk met zekerheid vast te stellen. De PNA die hij in 1994 in het leven geroepen heeft, is beslist in diskrediet gebracht door haar corruptie, autoritaire optreden, en door haar onderhandelingsmethoden. De protesten zijn op een indirecte manier ook tegen de PNA gericht. Tegelijkertijd is Arafat - ditmaal aanwezig in de Palestijnse gebieden; in 1987 was hij in ballingschap in Tunesië - de belichaming van de nationale strijd. Ook deze keer heeft hij weer weten te luisteren naar de aspiraties van zijn volk.

242, niet meer, niet minder

Hoe het ook zij, het politieke doel van de Palestijnse leiding en dat van de *Intifada* vallen samen: de teruggave van alle gebieden die in 1967 bezet zijn, met inbegrip van Oost-Jeruzalem. Geen vierkante meter meer, maar ook geen vierkante meter minder.(8) De Palestijnen zijn van mening dat ze een historisch compromis hebben geaccepteerd door af te zien van 78 procent van het historische Palestina; ze willen niet nog meer gebied afstaan. Zij eisen dus een terugkeer naar de internationale wetgeving - resolutie 242 van de VN-Veiligheidsraad van 22 november 1967 en erkenning van het recht op terugkeer van de vluchtelingen - evenals een nieuw onderhandelingsmechanisme. Zoals Marwan Barghoeti, een van de markante figuren van de huidi-

Het mobiliseren van de Arabische en islamitische publieke opinie vertegenwoordigt een troefkaart voor de Palestijnen. Dankzij de nieuwe Arabische TV-satellieten gebeurt dat op veel bredere schaal dan vroeger, met name dankzij het befaamde TV-station van Qatar, al-Jazira, dat de beelden van de opstand en de onderdrukking direct doorgeeft. Terwijl, tijdens de eerste *Intifada* - evenals tijdens de Golf-Oorlog [Koeweit-crisis, 1990-1991; red.] - een Westerse visie op de onlusten in het Midden-Oosten, gevormd door CNN, overheerste, zijn het nu de 'Arabische beelden', die de TV-kijkers gevangen houden, van de Palestijnse vluchtelingenkampen tot de steegjes van Caïro of Casablanca. De massale manifestaties, van Amman tot Marrakech, van Tunis tot Koeweit, brengen de regimes die in meerdere of mindere

ge opstand, het stelt: er moet een eind gemaakt worden aan het Amerikaanse monopolie over de besprekingen en er moet een semi-internationale conferentie bijeengeroepen worden onder auspiciën van met name de Verenigde Naties, met deelname van alle grootmachten en ook van Israël, Palestina, Syrië en Libanon.(9)

Tegenover de Israelische eisen een eind te maken aan het geweld herhalen alle Palestijnse organisaties, evenals alle opstandelingen, het tot vervelens toe: er kan geen sprake zijn van terugkeer naar de toestand van voor 28 september 2000, dag van aanvang van de onlusten, want juist die toestand heeft de voorwaarden geschapen voor de huidige uitbarsting.

mate instemmen met de *Intifada* ertoe hun solidariteit met de Palestijnen te betuigen.

De topconferentie van de Arabische Liga in Caïro (21 en 22 oktober), waaraan voor de eerste keer sinds tien jaar Irak deelnam, vervolgens de top van de Organisatie van de Islamitische Conferentie (OIC) in Doha (Qatar; van 12 tot 14 november) hebben zich vertaald in substantiële materiële steun voor de Palestijnen en voor de PNA, maar ook in stopzetting van iedere normalisatie met de joodse staat. Marokko, Tunesië en Oman hebben hun Israelische vertegenwoordigingen gesloten. Qatar, het land dat het meest terughoudend is met het inslaan van deze weg, heeft moeten buigen voor de dreigementen van Saoedi-Arabië die

foto: AP

top van de OIC te boycotten. En op 21 november heeft Egypte het terugroepen van zijn ambassadeur vanuit Tel Aviv aangekondigd, terwijl Jordanië de zijne in Amman hield.

De Saoedische kroonprins Abdoellah heeft sinds het begin van de crisis ferme taal uitgeslagen. Tijdens de top van de OIC heeft hij de islamitische landen die relaties met Israël onderhouden, gewaarschuwd: 'We verwachten van hen dat zij hun banden met Israël tot een minimum terugbrengen, of dat zij deze tijdelijk helemaal verbreken. Ze moeten ieder verdrag met Israël verbinden aan een werkelijke vooruitgang van het vredesproces, niet alleen wat betreft het Palestijnse dossier, maar ook wat betreft de andere dossiers.' Hij heeft eveneens een waarschuwing doen uitgaan aan Washington met het dreigement: 'de diplomatieke relaties

met iedere staat die zijn ambassade naar bezet Jeruzalem overbrengt, te verbreken.' (10) Het Amerikaanse congres heeft voor de zoveelste resolutie gestemd, die een dergelijke maatregel voorstaat.

De toenadering tussen Irak en de Arabische wereld wordt duidelijker en verloopt door de huidige crisis in een sneller tempo. De directe vluchten tussen de Iraakse hoofdstad en die van het Midden-Oosten en van de Maghreb worden weer alledaagser. Caïro en Bagdad hebben hun diplomatieke betrekkingen, die sinds tien jaar verbroken waren, hersteld.

Tijdens de top van de OIC was er zelfs sprake van een zeer bescheiden ontspanning tussen Irak en Koeweit. Van de paragraaf van de slotresolutie die gewijd is aan het geschil tussen de twee landen is de traditionele titel 'De

gevolgen van de Iraakse agressie tegen Koeweit' vervangen door 'De toestand tussen Irak en Koeweit'. De emir van Qatar die voor de tijd van drie jaar het voorzitterschap van de OIC op zich zal nemen, is officieel belast met een missie van goede diensten tussen de twee landen. De slotresolutie heeft ook 'de illegale acties waaraan Irak is onderworpen buiten het kader van de resoluties van de Verenigde Naties om' veroordeeld, een duidelijke verwijzing naar de Amerikaans-Britse bombardementen op Irak.

de terugkeer van Bagdad
Bagdad maakt zich opnieuw meester van de vlag van de solidariteit met de Palestijnen. Zoals Tariq Aziz, de Iraakse vice-premier het uitlegt: 'Er bestaat kans op een groot conflict in het Midden-Oosten. De confrontatie zal zich ongetwijfeld verder uitbreiden dan

Jeruzalem, de Westelijke Jordaanoever en Gaza. Irak heeft een rol te spelen in de toekomstige ontwikkelingen, want het kan niet passief blijven als Israël de Arabieren aanvalt'.(11)

Geformuleerd vlak na de grootse overwinning van de geallieerden op Bagdad in het voorjaar van 1991, loopt de Amerikaanse strategie in het Midden-Oosten en in de Golf-regio van alle averij op. Ze stoelde op twee ideeën: het vinden van een oplossing voor het Palestijns-Israëlische conflict en het isoleren van de 'boeven'staten, met name Irak en Iran. Verlamd door de klucht van Florida [Gore/Bush] ziet het Witte Huis de anti-Iraakse consensus uitgehold worden en de wedergeboorte van een Arabisch front, dat beslist nog fragiel is maar waarbij ook Bagdad betrokken is.

Het anti-Amerikanisme, dat in de regio toch al sterk leeft, wordt [door de *Intifada*] nog verder versterkt en het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken waarschuwt zijn landgenoten keer op keer niet naar de regio te reizen. De moorddadige aanval op de torpedojager Cole op 12 oktober in Aden toont de kwetsbaarheid van de Amerikaanse militaire aanwezigheid. De integratie van Israël in de regio is niet alleen tot staan gekomen, maar maakt zelfs een sprong achteruit, waardoor deze terug is bij 1994 - datum van ondertekening van het Israëlisch-Jordaanse vredesakkoord - en wordt bovendien met wantrouwen bekeken. De Amerikaanse pogingen de Golfstaten te betrekken bij een regionaal defensie-initiatief - een grootschalig alarmsysteem tegen raketten - lopen vast (12). De opvolger van president Bill Clinton krijgt de zware taak de hele Amerikaanse politiek in een regio, waar doorheen opnieuw de adem van de oorlog blaast, te herdefinieren.

Waar gaat het Midden-Oosten heen? Verscheidene Amerikaanse en Israëlische leidende figuren noemen de risico's van een uitbreiding van het conflict naar Libanon en Syrië, of een destabilisering van de bestaande regimes, vooral van dat van Jordanië. De brutaliteit van de Israëlische onderdrukking, die al lang voorzien was - 'sinds twee jaar hebben wij ons voorbereid op gevechten van dit type', heeft generaal Shaul Mofaz, hoofd van de generale staf, op 14 november uit-

gelegd - en waarover Amnesty International eind oktober aantekende dat zij 'als oorlogsmisdaad aangemerkt zou kunnen worden', zal volgens de meeste Israëlische militaire analisten, niets oplossen.

De mobilisatie van reservisten kan slechts de weerzin van de Israëlische samenleving tegen de repressie vergroten. Een deel van de publieke opinie heeft zich, na enkele weken van verslagenheid, weer hersteld en eist met name dat er een eind komt aan de nederzettingenpolitiek. De economische wurg van de Palestijnse gebieden, het gebruik van tanks en helikopters, de aanslagen binnen Israël verdiepen slechts de kloof tussen de twee volken, terwijl, volgens peilingen, medio november, de meerderheid van de Israeli's en de Palestijnen ondanks alles de vrede blijft ondersteunen.(13)

In een open brief aan Barak, met als titel 'Een minuut voor de volgende oorlog', schrijft Shaul Mishal, docent politieke wetenschappen aan de Universiteit van Tel Aviv: 'Als het stof van de volgende Israëlisch-Palestijnse of Israëliisch-Arabische oorlog zal zijn neerge-daald, zullen wij vast en zeker de overwinnaars zijn. En u, mijnheer de premier, u zult uit de rook van het strijdtoneel oprijzen om, staande voor de vers gedolven graven, de meest bril-jante loftuitingen uit te spreken. U zult er zelfs veel mensen van kunnen over-tuigen dat het ging om de meest gerechtvaardigde van alle door de joden gevoerde oorlogen. Dat zal een oorlog zijn, waarin wij alle gevechten zullen winnen, maar deze overwinnin-gen zullen ons slechts terug bij af brengen. Wie weet er beter dan u dat, als de laatste strijd gestreden zal zijn en wij opnieuw verplicht zullen zijn aan de onderhandelingstafel met de Palestijnen en de vertegenwoordigers van de Arabische landen, met de Ame-rikanen, de Europeanen en misschien met een internationale deelname, plaats te nemen, wij over dezelfde pijnlijke territoriale kwesties zullen moeten discussiëren, over Jeruzalem en over het recht op terugkeer van de vluchtelingen'.(14)

noten:

- 1 *Report on Israel: Settlement in the Occupied Territories* (Washington)

september-oktober 2000.

- 2 Daniel Ben Simon, 'Road to Hell'; in *Ha'aretz* van 17 november 2000.
- 3 Zie de Franse tekst in *Libération* van 8 november 2000.
- 4 Geciteerd door de *International Herald Tribune* van 15 november 2000.
- 5 *Palestine Report* (Jerusalem) van 15 november 2000.
- 6 Lees over deze onderhandelingen ook de getuigenis van Akram Haniyye, 'Ce qui s'est réellement passé à Camp David'; in *Revue d'Etudes Palestiniennes* (Parijs) nummer 25 (herfst 2000).
- 7 Lees Graham Usher, 'The Intifada This Time'; in *al-Ahram Weekly* (Caïro) van 2-8 november 2000.
- 8 De Palestijnse onderhandelaars in Camp David hebben uiteindelijk het idee van een gebiedsruil geaccepteerd. Als Israël de tussenge-bieden, waarop de grote meerderheid van de kolonisten is gecon-centreerd, wil annexeren, moet hij een equivalent aan de Palestijnse staat afstaan.
- 9 Interview met de krant *al-Zaman* (Londen) van 27 oktober 2000, overgenomen door *Summary of Broadcasts*, (Londen, BBC) van 30 oktober 2000.
- 10 *Summary of World Broadcasts* van 14 oktober 2000.
- 11 Interview met het dagblad *al-Safir* (Beiroet) van 20 november 2000, overgenomen door *Mideast Mirror* (Londen) van 20 november 2000.
- 12 Zie Geoffrey Aronson 'Vers un paix armée au Proche-Orient', in *Le Monde Diplomatique* van juli 2000.
- 13 Zie met name, voor de Israëlische publieke opinie het dagblad *Ma'a-riv* (Tel Aviv) van 17 november 2000 en, voor de Palestijnse publieke opinie, de website van de Bir Zeit-Universiteit: www.bir-zeit.edu/dsp/surv2/index.html
- 14 geciteerd door *Mideast Mirror* van 17 november 2000.

uit: *Le Monde Diplomatique* van december 2000

Alain Gresh is hoofdredacteur van *Le Monde Diplomatique*.

vertaling: Martha Hovy

Intifada 2000 doet eerdere Intifada verbleken

Brian Whitaker

De katapulten en stenen mogen vertrouwd zijn, maar de laatste vier weken van Palestijns-Israelisch geweld komen weinig overeen met de *Intifada* van 1987 tot 1993. Zij doen deze laatste bijna fatsoenlijk lijken.

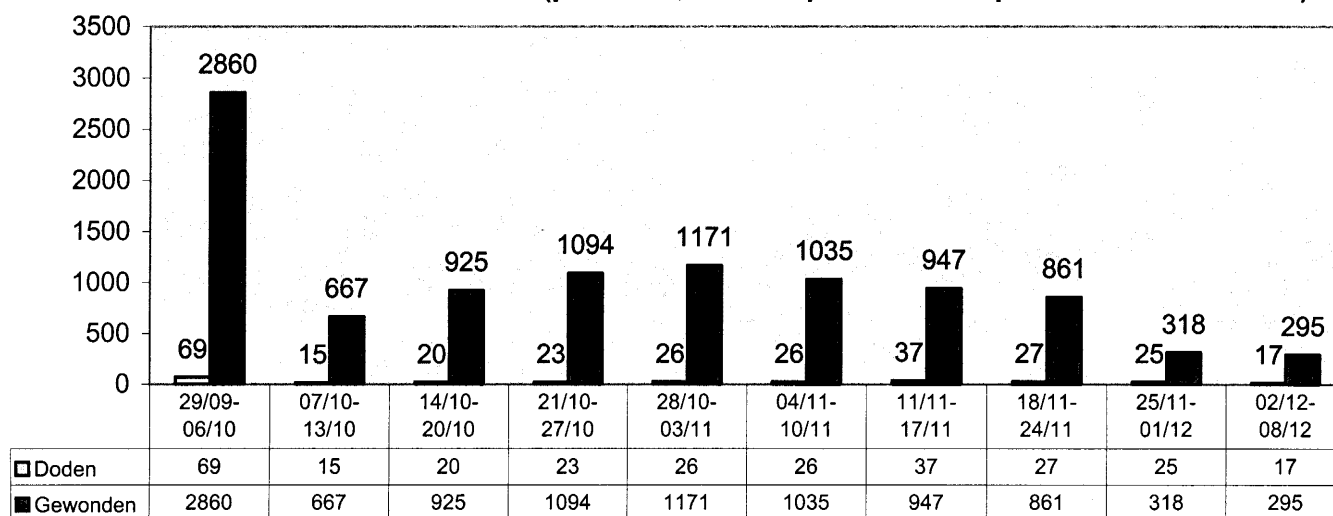
Deze keer zijn de stemming en de aard van het conflict anders en ligt het aantal slachtoffers op een ander niveau. 'Het belangrijkste verschil is de intensiteit van het doden', zegt Mahmoud Najjar, een Palestijn uit Ramallah. 'Het aantal mensen dat in de eerste twee weken van het conflict is gedood, is hetzelfde als het aantal dat in de eerste vier maanden van het vorige conflict werd gedood.' Najjar die tijdens de eerste *Intifada* gewond

is geraakt, herinnert zich de massale arrestaties en het breken van botten door agenten van Israelische veiligheidsdiensten.

'Deze keer willen ze geen mensen arresteren en is er geen botten-breek-politiek. Ze schieten om te doden – 75 procent van degenen die zijn neergeschoten, zijn in het bovenlichaam geraakt.' De opstand van december 1987 begon op kleinschalig door een

noodlottig ongeluk in Gaza waarbij een Israelische tankwagen betrokken was. 'Ik denk niet dat er wat voor plannen dan ook waren voor de eerste *Intifada*', zegt de Palestijnse mensenrechtenactivist Bassam Eid. 'Er knapte gewoon iets.' Velen geloven dat de PLO verrast was door de uitbarsting, hoewel de organisatie er uiteindelijk een belangrijke rol in zou spelen. De Israeli's benadrukken dat het huidige geweld voornamelijk door de PLO wordt gecoördineerd. Op organisatorisch niveau zou dat enige grond van waarheid kunnen bevatten, maar de PLO kan de gevoelens van de mensen niet orkestreren. Overal praten Palestij-

aantal doden en gewonden aan Palestijnse zijde, op de Westelijke Jordaanoever en in de Strook van Gaza (per week, over de periode 29 september - 8 december)

bron: Palestijnse Rode Halve Maan (www.palestinercs.org)

nen over hun woede en frustratie.

'Tijdens de eerste *Intifada* hadden de mensen nog enige verwachting omtrent de toekomst. Nu zijn ze volkomen gefrustreerd en wanhopig', zegt Eid. Velen zijn het er over eens dat het provocatieve bezoek van Ariel Sharon, de leider van *Likoed*, aan het gebied rondom de Aqsa-Moskee in Jeruzalem eind september niet de oorzaak, maar de vonk voor het uitbreken van het conflict was.

'Er was een tijdbom die door toedoen van het bezoek van Sharon explodeerde', zegt Eid. 'De bom was de moeilijke situatie waarin de Palestijnen leven. We hebben geen resultaten gezien van de Oslo-Akkoorden die een einde maakten aan de eerste *Intifada*. De bouw van nederzettingen gaat voort, evenals de confiscatie van grond en de verwoesting van woonhuizen. We vechten samen tegen de Israeli's over elke centimeter.'

Hoewel het geweld na het einde van de eerste *Intifada* op een relatief laag niveau doorging, was het vorige jaar het rustigste van de afgelopen 12 jaar, met slechts 9 Palestijnse en 4 Israëlische slachtoffers. Maar eerder dit jaar begon het aantal gewelddadige incidenten toe te nemen: 32 Palestijnen en drie Israeli's waren al gedood voordat Sharon zijn beruchte wandeling op de Haram al-Sharif maakte.

De toename van het aantal joodse kolonisten is een voor de hand liggend twistpunt. Aan het begin van de eerste *Intifada* waren er ongeveer 73.000 kolonisten op de Westelijke Jordaanoever en in de Streek van Gaza. Nu zijn het er 202.000. Een ander groot verschil is dat de Palestijnen nu over wapens beschikken. 'De vorige *Intifada* had geen militaire component', zegt Ghassan Khatib, directeur van het Palestijnse *Jerusalem Media and Communication Center*. 'Er waren geen gewapende acties, de opstand verliep als het ware vreedzaam.'

Van 1987 tot 1993 deed het gebrek aan wapens onder de Palestijnen het goed in de media: het David-en-Goliath-beeld van jongeren met stenen die de confrontatie met Israëlische soldaten aangingen, hielp de sympathie van de publiek opinie in het buitenland voor de *underdogs* in stand te

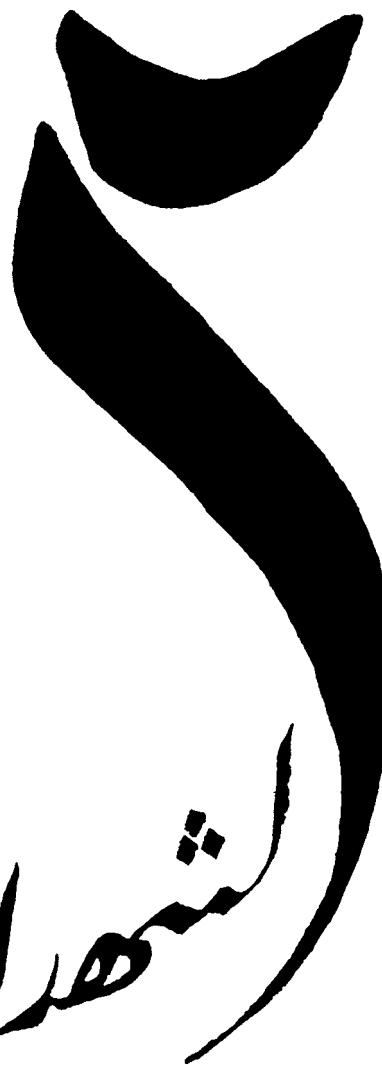
houden. Nu zou het gebruik van wapens door Palestijnen wel eens schade aan dat beeld kunnen toebrengen.

Beide zijden hebben zeven jaar de tijd gehad om na te denken over hun strategieën tijdens de eerste *Intifada*. 'Als gevolg daarvan hebben de Israeli's zich in bunkers verschanst en patrouilleren ze niet langer in de [Palestijnse] straten', stelt Chris Doyle van de *Council for the Advancement of Arab-British Understanding*. 'Dit geeft hen een groot voordeel', zegt hij. 'Zij kiezen het slagveld.' Doyle gelooft dat we geen straatgevechten zullen zien of pogingen om Palestijnen de wet op te leggen, die zo karakteristiek waren voor de eerste *Intifada*. In plaats daarvan zullen de Israeli's buiten de Palestijnse Autonome Gebieden blijven. 'Hoe kunnen ze op Palestijnse steden schieten als zij er niet 100 procent zeker van zijn dat zich daar geen van hun soldaten bevinden?'

Overigens heeft satelliettelevisie – tijdens de eerste *Intifada* niet al om beschikbaar – veel Palestijnen bemoeidigd. Zij heeft, zo zeggen ze, het bewustzijn in de Arabische Wereld vergroot. Of dit bewustzijn genoeg zal zijn, is een andere zaak. Tot nu toe heeft het zich niet vertaald in veel praktische stappen door Arabische leiders, hoewel sommigen zeggen dat een en ander effect begint te sorteren. Na jaren van vijandigheid jegens de PLO, is - bijvoorbeeld - Syrië begonnen zijn ziekenhuizen open te stellen voor gewonde Palestijnen.

Ondanks de slachtoffers en de troefkaarten die Israël in de handen heeft, zijn veel Palestijnen ervan overtuigd dat de opstand een verandering in de

للمجاهدين، والشهداء

'de martelaren - voor jullie glorie en onsterfelijkheid.'

kalligrafie: Khaled al-Khatib

Israelische opstelling teweeg zal brengen. En als men daar niet in slaagt? 'Dan zal er na twee of drie jaar opnieuw een *intifada* van start gaan', zegt Najjar.

uit: *The Guardian* van 27 oktober 2000

Brian Whitaker is redacteur van het Britse dagblad *The Guardian*.

vertaling: Jan Moerings

dodencijfer

heftigheid van de tweede Intifada (vanaf 2000), in vergelijking met de eerste Intifada (1987- 1993)

jaar	Palestijnse burgers en veiligheids-personeel, gedood door Israelische veiligheids-personeel ¹	Palestijnse burgers en veiligheids-personeel, gedood door Israelische burgers	Israelische burgers, gedood door Palestijnse burgers	Israelisch veiligheids-personeel, gedood door Palestijns veiligheids-personeel en burgers ¹
1987 ²	22	0	0	0
1988	290	20	8	4
1989	286	19	20	11
1990	126	19	17	5
1991	96	8	14	5
1992	136	2	19	15
1993 ³	131	7	22	20
Totaal	1087	75	100	60
Intifada 2000 ⁴	228	3	13	16

noten:

- 1 Palestijnse veiligheidsdiensten zijn pas na 13 september 1993 tot stand gekomen.
- 2 Vanaf de aanvang van de (eerste) Intifada op 9 december.
- 3 Tot de ondertekening van de Begin-selverklaring van Oslo op 13 september.
- 4 Sinds het uitbreken van de (tweede) Intifada op 29 september en 2 december jl., **d.w.z. over een periode van twee maanden**. Nota bene:

deze cijfers zijn ontleend aan een recent rapport van B'Tselem (zie onder). De de doden die in Israel zelf zijn gevallen, zijn daarin niet verwerkt, aangezien de organisatie haar werkzaamheden tot de Bezette Gebieden beperkt. Het gaat om 13 Palestijnen en een vijftal joodse Israeli's. De Palestijnse Rode Halve Maan noemt, wat het aantal doden in de Bezette Gebieden betreft, een hoger cijfer: Zij heeft berekend, dat er aan Palestijnse zijde tot en met 1 december 268 doden zijn gevallen.

bronnen:

B'Tselem (www.btselem.org) en de Palestinian Human Rights Monitoring Group (www.phrmg.org), als afgedrukt in The Guardian van 27 oktober 2000 en aangevuld met cijfers uit het B'Tselem-rapport Illusions of Restraint - Human Rights Violations During the Events in the Occupied Territories (begin december 2000) en van de Palestijnse Rode Halve Maan (www.palestinercs.org).

13 kogels en de illusie van coëxistentie

Michael Schwartz

Het overslaan van de *Intifada* van de Bezette Gebieden naar Israël heeft Israeli's verrast. Israels militairen hadden zich al geruime tijd voorbereid op de mogelijkheid van gewapende botsingen op de Westelijke Jordaanoever en in de Strook van Gaza. Niemand was voorbereid op protesten van Palestijnse burgers *binnen* de Groene Lijn [Israël], die bijna unaniem (95 procent) voor Ehoed Barak hadden gekozen [tijdens de verkiezingen van mei 1999; red.].

De Palestijnen in Israël zijn niet gewapend. Zij vormen geen militair gevaar. Omdat zij niet georganiseerd zijn en geen duidelijk geformuleerde eisen hebben, lijkt hun opstand voor het moment uitgewoed te zijn. Niettemin heeft deze interne *Intifada* naar alle kanten toe grote vrees doen ontstaan. Palestijnse burgers die ondanks decenia lange ontberingen volgzame burgers zijn geweest, hebben ditmaal getoond dat zij naar believen hoofdwezen kunnen afsluiten, als gevolg waarvan het leven in een groot deel van het land plat kwam te liggen. De 'haves' ontdekten dat de 'have-nots' hen konden belegeren. Israël bleek een zachte onderbuik te hebben - een intern 'front' - waarover men zich al lang geen zorgen meer had gemaakt. Nu er onrust heerst in de Arabische Wereld, een grootschalige opstand in de Bezette Gebieden plaatsvindt, en zo'n *interne* opstand woedt, leek de joodse staat al met al niet zo vanzelfsprekend meer. Commentatoren vergeleken de crisis met de Palestijnse opstand van 1936-1939 en de oorlog van 1948.

Hoe de zaken verder ook zullen lopen, deze interne *Intifada* heeft nu al een eind gemaakt aan het geloof in coëxistentie. De Arbeidspartij is samen met lokale Palestijnse leiders aan het proberen dit oude trefwoord op te poetsen. Maar Palestijnen laten zich geen rad voor ogen draaien. Zij geloven niet langer dat een joodse staat hun rechten zal respecteren en hun jongeren zien voor zichzelf geen toekomst.

kogels tegenover stenen

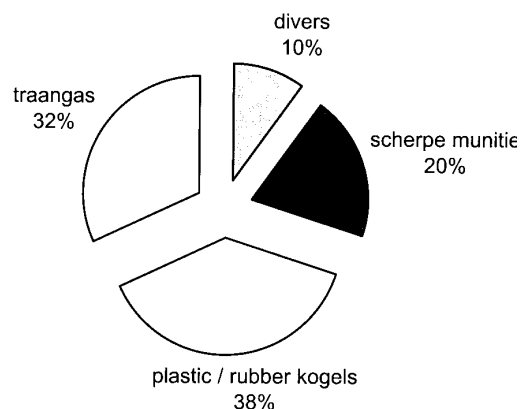
De gebeurtenissen binnen Israël begonnen op zondag 1 oktober. Drie dagen daarvoor had [Likoed-leider] Ariel Sharon een wandeling gemaakt op de Haram al-Sharif [Tempelberg], hetgeen in de Bezette Gebieden tot onlusten had geleid. De volgende dag - een vrijdag - schoot de Israelische politie daar

zeven Palestijnen dood. Op zaterdag registreerde een cameraman van de televisie de 12-jarige Mohammed al-Doura, die zich bij het Netzarim-kruispunt aan zijn vader vastklampte totdat Israelisch geweervuur hem doodde. De beelden werden die avond herhaaldelijk uitgezonden. Palestijnse leiders in Israël riepen op tot een algemene staking, maar die zondag ging het allemaal veel verder. Woedend over de moord op de jongen gingen duizenden de straat op. Velen noemden het 'de *Intifada* van het kind'.

De demonstraties zouden meer dan een week aanhouden. Bij het schrijven van deze woorden (28 oktober) lijkt de rust te zijn weergekeerd. Toch zijn de gevoelens van woede, desillusie en vrees onder Palestijnen in Israël sterk.

Dertien Palestijnse jongeren kwamen om en ongeveer duizend van hen

type verwondingen (29 september- 12 december)
totaal aantal gewonden: 10.210

bron: Palestijnse Rode Halve Maan (www.palestinercs.org)

raakten gewond. De meesten waren doodgeschoten door de politie, die zowel met scherp als met rubber kogels (die afgevuurd, binnen een straal van 40 meter dodelijk zijn). Na onderzoek van 28 van de gewonden in het Rambam Ziekenhuis in Haifa, stelde de Israelische NGO Physicians for Human Rights vast, dat de meeste verwondingen hoofd- en borstwonden waren (*Ha'aretz* van 30 oktober). Dat wil zeggen: de politie bediende zich van een *shoot-to-kill*-politiek.

De jongeren waren gewapend met woede en stenen. Zij vormden geen dodelijk gevaar. De meesten van hen kwamen uit de arbeidersklasse, die binnen het Palestijnse circuit in snel tempo de klasse van de werklozen aan het worden is. Onder hen waren evenwel ook jongeren uit geboete families die zich tot afgelopen maand onderdeel van de Israelische samenleving hadden beschouwd. Sommigen hadden geen politieke of nationalistische achtergrond. Een van de martelaren, Asil Asle, was actief binnen Seeds for Peace, een organisatie die coëxistentie probeert te bevorderen.

Tijdens bezoeken aan Nazareth, Oem al-Fahem, Arabeh, Sakhnin, Jat en Jaffa verzamelden we de volgende informatie. Op zondag 1 oktober doodde de

politie drie personen in Oem al-Fahem (twee uit die plaats en de derde uit Gaza). Diezelfde dag brachten zij ook iemand om in Jat en iemand in Nazareth. Deze slachtpartij kwam als een volkomen verrassing. Terwijl tienduizenden op maandag deelnamen aan de begrafenissen schoot de politie nog eens twee jongeren uit Arabeh en twee uit Sakhnin dood. De opstand breidde zich vervolgens naar het zuiden uit. In Jaffa werd door jongeren een hoofdstraat afgesloten. Ze vernielden stoplichten en gooiden stenen naar passerende auto's en bussen. Ze gingen te keer tegen alles wat de gevestigde orde representeerde, zoals postkantoren, banken en chique restaurants. Brandende autobanden verlichtten de kruispunten. De eerste *Intifada* in Israel was een feit.

De dagen daarop doodde de politie een jongen in Koefr Kana en nog een in Koefr Manda. Op zondagavond 8 oktober, toen de Grote Verzoendag begon, was het een joodse meute uit Nazareth III die Nazareth overspoelde. Twee Arabische jongeren werden doodgeschoten (waarover later meer). In Haifa schoot een joodse jongen in het wilde weg in een restaurant, in een poging Palestijnen te doden. Hij verwondde vier personen. Drie van hen waren toevallig joden. In het besef dat

zij zich voor een afgrond bevonden, haastten zich zowel Palestijnse als Arbeidspartij-leiders de zaak te kalmeren. De *Intifada*, zonder leiders en ongeorganiseerd, kwam tot rust.

Oem al-Fahem

De drie die in Oem al-Fahem omkwamen waren de eerste martelaren in Israel. Dit hoeft geen verbazing te wekken als we de sterke-arm-tactiek in herinnering roepen, die de politie al eerder tegen Oem al-Fahem toepaste.

Mohammed Djabarin was noch een nationalist, noch een extremist. Twee nachten voor zijn dood, aan de vooravond van het joodse nieuwjaar, ging hij met joodse vrienden uit te gaan in de buurt van de kibboets Megiddo. Mohammed was een arbeider uit Tel Aviv. Zijn broer Yoesef vertelde mij: 'Hij was van plan zich te verloven en een huis te bouwen. Met andere demonstranten stond hij op de heuvel, toen hij door scherpschutters die zich verdekt hadden opgesteld in een naburig gebouw werd neergeschoten. Hij liep vier stappen en viel toen. 'Ik ga dood', riep hij. Ik droeg hem naar een ambulance.' Naast hem viel Ahmed Siam uit het naburige dorp Moeawiya. 'Zij sloten de hoofdweg niet af', zegt een andere broer van Yoesef. 'Zij deden niemand kwaad. Waarom moest

de politie überhaupt komen? Wij hebben stenen in onze handen, waarom ons met kogels vermoorden?' Alle aanwezigen waren het erover eens dat de jongeren gedood werden enkel en alleen omdat ze Palestijnen waren. Als het joden waren geweest zou de politie nooit met scherp hebben geschoten.

De vader van Yoesef werkt als vrijwilliger met doven. Hij laat mij een vrijwilligers-certificaat zien van het Ministerie van Arbeid. Zelfs na de dood van zijn zoon wil hij dat de relaties tussen Palestijnen en joden weer de oude worden. Anders dan de vrouwen in de familie en de jongeren. Mohammeds tante zegt van Barak: 'We gaven hem onze stem en hij bracht onze zonen om. Wij brachten de ramp over ons met onze eigen handen. Nooit zullen we meer op de Arbeidspartij stemmen. Een andere zuster zei: 'We maakten de fout te denken dat ons lot beter zou zijn dan dat van de Palestijnen in de Bezette Gebieden. We waren alleen maar een beetje verwend. Als de volgende Intifada uitbreekt zullen ze ons met tanks en raketten beschieten, zoals ze op dit moment in Gaza doen. We geloven niet dat de Israëli's vrede willen.'

De jonge rouwenden mannen spreken vrij uit. Iemand zegt: 'Hoe lang kunnen we de dagelijkse vernederingen nog verdragen, de checkpoints, de wijze waarop ze uitsluitend Palestijnse auto's doorzoeken, de werkloosheid, het racisme in hun houding? We willen alleen maar ons leven leiden zonder mensen die ons land komen afnemen of onze huizen verwoesten. We willen alleen maar leven, maar zij geven ons de kans niet. Wij hebben niets te verliezen.' Zijn vriend vult aan: 'Het wordt tijd om eens een keer de waarheid te zeggen. We leven onder bezetting. Israël is een racistische staat. Vrede en coëxistentie zijn leugens.'

Nazareth

Nazareth verloor drie van haar zonen. De eerste was de 27-jarige Iyyad Lawabneh. De politie doodde hem op 1 oktober met scherp. Op die dag mishandelden zij andere jongeren, alsook vrouwen. De camera legde vast hoe zij twee zusters sloegen, de ene een psychologe, de andere een gynaecologe. Undercover-agenten kidnaptten en arresteerden jongeren in Nazareth en

in omliggende dorpen. Een week later, toen het er naar uitzag dat het wat rustiger zou worden, was het de vooravond van de Grote Verzoendag. Joden uit het [hooggelegen] joodse Nazareth IIIit kwamen naar beneden om de oostelijke wijk van Nazareth aan te vallen. Ze vielen huizen binnen, mishandel-

den de bewoners en vernielden hun huisraad. Honderden Palestijnse jongeren uit Nazareth kwamen de aangevalen wijk verdedigen. Palestijnse Knesset-leden arriveerden ten tonele en een grote politiemacht vormde een buffer tussen de twee groepen, de joden terugdringend in de richting van hun

stad. Het leek erop dat de zaak onder controle kwam. Wisam Yazbek, 24 jaar oud, stond met zijn rug naar de politie om opgewonden Palestijnse jongeren tegen te houden en ze aan te zetten naar huis te gaan. Plotseling kwam er een regen van kogels. Negen Palestijnen vielen. Wisam stierf ter plaatse. Omar Akawi (45) kwam eveneens om. De toestand van twee anderen is nog steeds kritiek. Naast Wisam stond zijn oom, Riad Yazbek. Hij zag de flitsen van het geweervuur. De politie beweert dat het niet duidelijk is wie er geschoten heeft: wellicht gewapende burgers. De Yazbeks, een gezeten familie, hebben aangekondigd dat ze van plan zijn de politie aan te klagen.

Volgens de Israelische pers was deze aanval, alsook een andere door jongeren van Carmiel, het resultaat van georganiseerde ophitserij. Leiders van de *Likoed* maar ook van de Arbeidspartij hadden pamfletten ondertekend, waarin werd opgeroepen tot boycot van Palestijnse winkels. Aanvallen op Palestijnen en hun winkels gingen in het gebied van Nazareth door, zelfs na de dood van Yazbek en Akawi.

Jongeren van oostelijk Nazareth hebben wat van de scherpe munitie, die nog steeds overal tussen de huizen verspreid ligt, verzameld. Een van hen, Suheil Dukhan, meldt dat de politie hem verhinderde een gewonde vrouw naar het ziekenhuis te brengen. Waarom werden alleen Palestijnen beschoten, vraagt hij zich af, en niet de joodse aanvallers? Een andere jongere zegt: 'Ik had altijd heel wat joodse vrienden. Ik hoorde een van hen schreeuwen 'dood aan de Arabieren'. Nooit zal ik meer met joden bevriend zijn. Het zijn allemaal racisten, net als hun staat.'

Arabe

De vader van Asil Asleh was getuige van de dood van zijn zoon. Deze had altijd coëxistentie nagestreefd. Hij was een briljante computerexpert. Zij gingen samen demonstreren. 'We kwamen bij de noordelijke ingang van het dorp bij elkaar en we riepen leuzen. Niemand had een steen in zijn handen. Plotseling trok het merendeel van de politie zich terug, terwijl zeven agenten ons al schietend naderden. Ala Nasser viel neer en Asil rende hem te hulp. Twee van de scherpschutters renden naar hem toe en sloegen hem met

hun geweren tot hij viel. Ik zag Asil daarna niet meer. Wel hoorde ik twee schoten. Ze hebben hem in koelen bloede vermoord terwijl hij voor hun voeten lag.'

Jaffa

Yefet-sstraat - de hoofdweg van Tel Aviv, dwars door Jaffa naar het naburige Bat Yam - ligt er twee weken na de incidenten nog steeds verlaten bij. De meeste Israeli's durven de binnenstad van Jaffa niet langer binnen te gaan - Jaffa, de plaats waar coëxistentie het codewoord was geworden voor judaïsering. Gedurende de eerste oktoberdagen zag Jaffa eruit als Nabloes of Hebron: het was vol grenspolitie en brandende autobanden.

Op donderdag 5 oktober trachtten lokale leiders een bijeenkomst te organiseren om daarmee te proberen de coëxistentie te herstellen. Zij nodigden de waarnemend burgemeester Michael Ro'eh van [de links-zionistische partij] *Meretz* uit. De jongeren van Jaffa gristen hem de microfoon uit handen, stuurden de leiders weg en hielden hun eigen demonstratie. Zij legden uit: 'De leiders doen niets voor ons. We willen bijgevolg niets met ze te maken hebben.'

Hun boodschap zal de leiders wel niet bevallen, maar het geeft een nieuw bewustzijn aan. Ala: 'Als een jongere een baan of een huis in Tel Aviv probeert te vinden, wacht hem eindeloos lijden.' Zijn broer Ibrahim vult aan: 'Zij bezetten ons in 1948, en nu willen zij de rest van ons afnemen.' Een van de jongeren geeft als conclusie: 'We zijn niet langer bang. Deze hele staat zou een Palestijnse staat moeten zijn.' Maar Abu-Shaker die meer ervaring heeft is behoedzamer: 'Zolang de Arabische regimes de lakeien zijn van het Amerikaanse imperialisme - Arafat inclus - kunnen we onze situatie niet verbeteren.'

De laatste twee weken hebben er geen openlijke botsingen meer plaatsgevonden in Israël, maar de situatie is verre van kalm. De politie heeft vierhonderd Palestijnse burgers gearresteerd. Pas nu is boven water gekomen dat de grenspolitie tijdens de botsingen van *undercover units* gebruik heeft gemaakt. Dit betekent een gevaarlijke escalatie. Het laat zien dat Israël haar Palestijnse bur-

gers op dezelfde manier bejegt als de Palestijnen in de Bezette Gebieden.

Het Hoge Comité van Monitoren van de Zaken van de Israelische Palestijnen (SMC) vroeg de vorming van een nationale onderzoekscommissie met de bevoegdheid om te bepalen wie verantwoordelijk was voor het excessieve geweld, maar de regering weigerde dat. In plaats daarvan richtte zij een tandenloze 'onderzoeks'-commissie op. Als reactie besloot de SMC aan het onderzoek niet mee te werken. De regering gaf daarop aan de commissie net genoeg tanden om iedereen die medewerking weigerde te kunnen beboeten. De mensen op straat geloven niet in onderzoekscommissies, welke dan ook. In het verleden hebben deze altijd een zondebok gevonden waarmee het *establishment* werd opgeluimd.

Er staat voorts een economische campagne op stapel. In haar recent ontdekte vrees besloot de regering warempel de geplande budgetaire toekenning van 4 miljard shekel (rond 1 miljard dollar) ten behoeve van het Palestijnse bevolkingsdeel versneld vrij te maken. Ze zegt toe masterplannen voor steden en dorpen te zullen opstellen - eindelijk dan, na 52 jaar. Maar alle grote bedrijven boycotten diensten voor de Palestijnse sector. Het elektriciteits-, telefoon- en het waterleidingbedrijf willen geen Palestijnse lokaliteiten betreden. Banken weigeren cheques van Palestijnen te verzilveren. Oude gevoelens van wantrouwen steken overal de kop weer op. Als de joden niet met *ons* kunnen opschieten, zo vragen de Israelische Palestijnen zich af, hoe kunnen zij dan hopen door de hele Arabische wereld te worden geaccepteerd?

uit: *Challenge* nummer 64 (november-december 2000)

Michael Schwartz is redactrice van *Challenge* (Jaffa).

vertaling: Rudi Cornelissen

Gilles Paris

Ze halen uit hun archieven een artikel, een voordracht of een internetbericht van de laatste maanden tevoorschijn, waarin de uitbarsting wordt voorspeld. De bren-
gers van het kwaai nieuws uit Gaza en de Westelijke Jordaanoever, advocaten, artsen of academici kijken nu naar de uitbarsting in Palestina met de pijnlijke zekerheid uiteindelijk gelijk gehad te hebben tegenover een enorme diplomatieke machine, die op een flinke afstand van zijn doel - de vrede - is vastgelopen.

Ze waren zo lang ingegaan tegen het in 1993 gelanceerde vredesproces [*sic*] dat hun onderkoelde waarschuwingen en hun zure analyses uiteindelijk niet meer werden gehoord.

'Alles speelde zich pal voor ons af: de toenemende frustratie, het definitieve verlies van vertrouwen in de Oslo-Akkoorden, het wantrouwen ten opzichte van het Palestijns Nationaal Gezag (PNA). Alles speelde zich af onder onze ogen, in de straat, in de woorden van de mensen. Je hoefde maar te kijken, of beter gezegd, te willen kijken. Maar Israël heeft niet willen kijken en de PNA is blind, trouwens, heeft deze slechts ógen?', verzucht psychiater Iyad Sarraj, een energieke vijftiger, in zijn bureau in Gaza. 'Ik was er zeker van dat het tot een uitbarsting zou komen, maar een dergelijk geweld verwachtte ik niet. Dat heeft me verbijsterd!', bekent hij. Professor Saleh Abdel Jawwad, historicus en politicoloog in Ramallah, dacht dat 'het zes of zeven maanden eerder zou gebeuren. Ik begon zelfs aan mezelf te twijfelen, want ik begreep niet hoe dat nog zolang kon duren'. 'En ik was nog ergens anders niet zeker van', bekent hij. 'Ik was er niet zeker van of de uitbarsting zich tegen de Israël's zou keren of tegen de PNA.'

Dr. Sarraj heeft nooit in de Oslo-Akkoorden geloofd. Het leek hem altijd al een hachelijke onderneming met een politiek van kleine stapjes te beginnen zonder daarbij garanties te hebben ten aanzien van de historische eisen van de Palestijnen, zoals die eind jaren zeventig vastgelegd zijn: soevereiniteit over de Stroom van Gaza en de Westelijke Jordaanoever, inclusief Oost-Jeruzalem. 'Ik ben ervan overtuigd dat de Israël's vrede willen, maar hun instellingen worden overheerst door een militair establishment, dat zo zijn eigen opvatting over de

zaken heeft. Al hun premiers, of bijna alle, zijn trouwens ex-militairen. Vrede betekent voor hen een Palestina zonder soevereiniteit en zonder territoriale continuïteit. Ze blijven nostalgisch doen over de Jordaanse optie, waarin wij onderdanen zouden worden van de Hachemitische familie', meent de psychiater. 'Israel is een zwaar ziek land, ziek van macht, waardoor het een gevaar vormt voor zichzelf en voor zijn burenen.'

De eerdergenoemde Saleh Abdel Jaw-

hadden, zouden teruggeven, maar dat we tenminste onze staat en een paspoort zouden hebben... Vrijwel meteen heb ik echter het tegenovergestelde gezien. Ik heb gezien dat de kolonisatie van de Palestijnse gebieden voortging, dat onze economische situatie begon te verslechteren, en ik bemerkte dat me verboden werd naar plaatsen te gaan, waar ik eerst wel heen kon, naar zee, naar Israel, naar Jeruzalem, plaatsen die hier vlakbij liggen! Als je met je vijand vrede wilt sluiten, laat je in het algemeen zijn gevangenen vrij en

geruime tijd internationaal een verwerpelijk imago. Vervolgens heeft het woord "vrede" in één klap alles gewist: in het oog van de wereld zijn ze edelmoedig, open, bereid om een compromis te sluiten met hun vijanden, terwijl wij iedere dag zien dat zij de bezetting van ons land versterken door middel van nederzettingen. Israel heeft met Oslo gewonnen, omdat in één klap het probleem van de *Intifada* en het slechte geweten dat die met zich meebracht, verdwenen zijn. De hele wereld is vergeten dat wij nog steeds militair bezet zijn door mensen die al gezegd hebben dat ze zich nooit zullen terugtrekken uit het hele gebied dat wij opeisen, namelijk de Strook van Gaza en de Westelijke Jordaanoever - wat al zo weinig is vergeleken met dat wat wij verloren hebben. Bovendien zijn de jaren van Oslo goed geweest voor de Israelische economie. Aangezien wij voor bijna alles van Israel afhankelijk zijn, is een deel van het geld dat aan de Palestijnen gegeven is uiteindelijk in de zakken van Israelische industriële terechtgekomen.'

'Ze [de Israeli's] hebben op ieder terrein gewonnen maar, tegelijkertijd, hebben ze een historische gelegenheid om vrede te sluiten verloren', voegt Raji Soerani toe. Raji Soerani is advocaat in Gaza en staat daar aan het hoofd van een organisatie ter verdediging van de mensenrechten. Hij werkt veelvuldig samen met Israelische organisaties. 'Men moet begrijpen dat wij niet bestaan voor de Israeli's', verzekert hij. 'Wij leven pal onder hun ogen, maar ze zien ons niet. De enige Israeli's die met Palestijnen geconfronteerd worden zijn of soldaten die in de gebieden gelegerd zijn omdat zij als dienstplichtigen daartoe verplicht zijn, of kolonisten die er - uit religieuze of nationalistische motieven - juist voor gekozen hebben zich op onze grond te vestigen. Maar de meerderheid van de Israeli's kent ons niet. De laatste jaren was het zuiden van Libanon voor zeer veel [Israelische] families een groot probleem. Ze hebben zich zo ongerust gemaakt over het lot van hun kinderen, dat zij op politiek niveau gewicht in de schaal hebben gelegd. Nadat premier Ehoed Barak Zuid-Libanon had ontruimd en daarmee zijn nederlaag had erkend, kreeg hij applaus. Tezelfdertijd gebeurde er in de Palestijnse gebieden helemaal niets. In het uiterste geval kon men in overweging nemen dat

wad, een fors gebouwde kalende man stamt uit een vooraanstaande familie uit Ramallah. Zijn vader werd als burgemeester van de stad door de Israeli's verbannen. Dat heeft zijn zoon niet verhinderd om in het begin van de jaren tachtig binnen een gemengde Israelisch-Palestijnse groep te strijden voor een binationale staat. 'Dat was in 1983. We discussieerden veel, we zaten vol ideeën en plannen', herinnert hij zich. Het lijkt een eeuwigheid geleden. Zijn fraaie stenen huis ligt niet ver van de Palestijnse politiepost waar op 12 oktober de twee Israelische soldaten zijn gelyocht en die door het Israelische leger enkele uren later is gebombardeerd. Jawwad stelt me glimlachend gerust: 'Ik ben een uitermate gematigd persoon. Het bewijs hiervoor is dat ik zelfs de Oslo-Akkoorden gesteund heb! Dat wil zeggen: ik heb ze gedurende vier maanden gesteund. Ik heb tegen mezelf gezegd dat deze ons ongetwijfeld slechts een klein gedeelte van wat we in 1948 verloren

stop je op zijn minst met het annexeren van zijn grondgebied! Niets van dat alles is gebeurd. Zodoende heb ik mijn belangstelling voor Oslo verloren. Ik moet zelfs bekennen dat ik me niet over de laatst gesloten akkoorden gebogen heb, omdat dit toch maar tijdverlies geweest zou zijn, aangezien ze in de regel toch niet uitgevoerd worden.

Voor Haider Abdel Shafi, die de Palestijnse delegatie in Madrid leidde, terwijl de getrouwen van Yasser Arafat achter zijn rug om contact opnamen met de Israeli's, bestaat er absoluut geen twijfel over de balans van het [zogenaamde] vredesproces, tot aan de uitbarsting van september. 'De Israeli's hebben enorm veel gewonnen, maar zeer weinig afgestaan.' De bejaarde arts - een zeer waardige persoonlijkheid en nog steeds de president van de Palestijnse Rode Halve Maan in Gaza - verduidelijkt zijn standpunt. 'Ze [de Israeli's] hadden door de *Intifada* al

Israel een nieuwe zaakwaarnemer had gevonden - zoals in Zuid-Libanon Antoine Lahad, de leider van het met Israel collaborerende Zuid-Libanon Leger (SLA) -, namelijk Arafat, en dat deze laatste de handhaving van de orde op zich nam. Op die manier had een en ander voor de Israeli's nog tientallen jaren kunnen voortduren. Levendig als een bliksemschicht, nonchalant van uiterlijk, is Soerani niet mals voor de PNA. Er moet gezegd worden dat zowel hij als dr. Sarraj de PNA-gevangenen van binnen kennen vanwege het feit dat zij wat te kritisch waren. Abdel Shafi toont zich wat milder. 'Ik zeg vaak tegen mezelf dat Yasser Arafat alle hoop heeft verloren, maar dat hij nog probeert te redden wat er te redden valt. Dat hij krampachtig tracht nog zoveel mogelijk voor de Palestijnen binnen te halen.' Allen zijn het erover eens dat de PNA door gebeurtenissen is ingehaald, waartegen zij zich niet kan verzetten in geval de onlusten voortduren. Allen betreuren van-dag-tot-dag-houding van de PNA in de crisis. 'Wat hebben ze sinds het begin van de onlusten gedaan?', herhaalt de advocaat. 'Wat ik Arafat c.s. vraag is om tenminste hun volk te beschermen en te verdedigen. Israel en de Verenigde Staten richten zich tot de PNA alsof het een interventiemacht is. Maar de Palestijnse soldaten en politiemensen moeten niet neutraal zijn, ze moeten hun mensen verdedigen!'

Tijdens de eerste dagen van het conflict heeft professor Jawwad een tochtje gemaakt naar een Palestijnse politiepost. 'Ik ben totaal verbijsterd teruggekomen. Er was niets. Slechts drie soldaten, terwijl het om een belangrijke toegangsweg naar Ramallah gaat. Geen enkele zandzak! Geen enkele loopgraaf! Er was niets voorbereid, terwijl er vijftien dagen eerder sprake was geweest van het uitroepen van de onafhankelijke staat Palestina, ook al geloofde niemand daarin.'

Bij deze onbarmhartige interpretatie van het [zogenaamde] vredesproces en het kritische oordeel over Arafat voegt zich thans een niet eerder gehoord *discours* inzake de alternatieven voor de impasse: het *discours* van de strijd. 'Ik behoor niet tot degenen die ervan houden op een vulkaan te dansen, maar we hebben zonder enige twijfel geen andere keus dan de confrontatie. Ik hoop dat de beweging van dit moment

onomkeerbaar zal zijn. We moeten uit de valse voorstelling van zaken zien te komen. Deze schijnvrede leidt tot niets, behalve tot apartheid op ons grondgebied waarvan wij de slachtoffers zijn. De *Intifada* heeft ons één ding geleerd: wapens - het terrein waarop Israel het van ons wint - helpen niet altijd. In geval de onlusten voortduren, moeten ze [de Israeli's] weten dat Zuid-Libanon een paradijs was in vergelijking met wat ze hier zullen meemaken', verzekert de advocaat, terwijl hij met zijn vuist op tafel slaat. 'Weet u hoeveel Palestijnen er iedere maand in Israel gearresteerd worden omdat hun papieren niet in orde zijn? Tientallen!', voegt hij er op een plotseling ijskoude toon aan toe - een blijk van de vrees in Israel voor aanslagen.

Abdel Shafi zegt niets anders. 'De publieke opinie heeft zich gemanifesteerd. Als de straatgevechten in laatste instantie geen resultaten opleveren, zou het enige antwoord op de Israelische houding wel eens de gewapende strijd kunnen zijn. Ik weet heel goed dat dit in strijd is met de grote principes. Ik weet heel goed dat men nog altijd hoopt dat dit niet de enige oplossing is. Niettemin ben ik ervan overtuigd dat de Israeli's ons geen keus laten. Ze zouden moeten veranderen, ze zouden de werkelijke concessies moeten doen - concessies waartoe ze niet besloten hebben toen alles nog mogelijk was', verzucht de bejaarde arts.

'Toen de toestand echt moeilijk was geworden, bevond ik mij eens in het gezelschap van enkele vrienden', vertelt de psychiater. 'Verstandige, gematigde mensen. Ik heb hen gevraagd wat wij zouden kunnen doen, wat voor actie er ondernomen zou kunnen worden om uiting te geven aan onze ontevredenheid. Ik dacht aan een petitie, aan een appèl. In hun antwoorden hebben ze echter allemaal over acties tegen de Israelische soldaten gesproken of de *Hezbollah* geprezen, zelfs een van mijn vrienden die naar mijn mening seculariteit hoog in het vaandel heeft staan. Ik geloofde mijn oren niet.'

Professor Jawwad legt de dingen op zijn manier uit. 'We moeten geen directe confrontatie aangaan met de Israeli's, maar we moeten de regels

veranderen. Waarop berust de kracht van Israel: op zijn militaire macht, op de steun van de Verenigde Staten en op de verdeeldheid tussen de Arabische landen. De nieuwe *Intifada* heeft de Arabische landen nader tot elkaar gebracht. Kijk eens naar Libanon. Zelfs de Falangistische zender staat aan onze kant [tijdens de Libanese Burgeroorlog (1975-1990) waren de Falangisten de meest felle tegenstanders van de PLO, verantwoordelijk voor onder meer de massamoord op Palestijnen in de vluchtelingenkampen Sabra en Shatila in 1982; red.] De Verenigde Staten zullen verplicht zijn daarmee rekening te houden. Ze hebben trouwens niet hun veto uitgesproken tegen de laatste resolutie van de Verenigde Naties [gedoeld wordt op VN-Veiligheidsraad-resolutie 1322 van 7 oktober 2000, waarin het excessieve geweld van Israel wordt veroordeeld; red.]. Dat is een heel positief en heel belangrijk signaal. Met een financiële ondersteuning van de Arabische landen kan men zich een heel andere krachtsverhouding met Israel voorstellen. Waarom geen economische boycot? Wij zijn voor hen een belangrijke afzetmarkt!'

In vier weken tijd is, op het ritme van de begrafenissen, de kloof tussen Israeli's en Palestijnen groter geworden. De laatste dagen heeft professor Jawwad niets gehoord van zijn vrienden van de andere kant van de Groene Lijn [Israel; red.]. 'Ik heb een telefoontje gehad van Amira Hass (de befaamde journaliste van het Israelische dagblad *Ha'aretz*, die bekend staat om haar bijtende analyses van de Israelische politiek. We hebben kort met elkaar gesproken, maar zij is het geweest die mij heeft gebeld. Ik denk dat ik het niet gedaan zou hebben'.

uit: *Le Monde* van 28 oktober 2000

Gilles Paris is Midden-Oostenredacteur van *Le Monde*.

vertaling: Martha Hovy

Israeli's tussen angst en arrogantie

foto: Annie Griffiths Belt

Georges Marion

Om zijn verwarring te tonen wilde hij, beroemd schrijver, hoewel terughoudend - elk onderhoud met de pers ging hij uit de weg - niet meer zeggen dan 'Oye vaï', een yidisch onomatopée, die het midden houdt tussen noodlot en jammerklacht.

Rap van tong en angstig vanwege de onzekere toekomst is Rifka Feldhaï, hoogleraar geschiedenis aan de Universiteit van Tel Aviv van oordeel: 'Als Sharon en Barak samen gaan, is dat het einde van de democratie in Israël.' Amos Oz, auteur van zo'n vijftien romans, wil zich wat didactischer opstellen terwijl hij zich opmaakt om aan te tonen, dat het Arafat is, die verantwoordelijk is voor de huidige situatie. Zijn vriend, de schrijver Abraham B. Yehoshua deelt dit oordeel. Hij betreurt het dat de Palestijnen na 50 jaar conflictueuze coëxistentie 'ons nog altijd niet begrijpen.' [sic]

In verschillende mate hebben ze allen voor de vrede gevochten: activisten van vóór het uur van de wederzijdse erkenning, ondertekenaars van petitie die hebben gedemonstreerd tegen de Libanon-oorlog [1982], om later op Yitzhak Rabin en Ehoed Barak te stemmen. Samen met ongetwijfeld de meerderheid van hun medeburgers beschouwden ze de Akkoorden van Oslo als het begin van een nieuwe tijd, zonder zich al te veel aan te trekken van de hete momenten die de uitvoering ervan vertraagden en zonder oog voor de groeiende Palestijnse wrok over het langzame tempo waarin hun hoop zich verwerkelijkte.

Ze wilden maar al te graag geloven in die vrede, die eindelijk de erkenning door hun burens zou brengen en hun land tot een land als elk ander land zou maken. Een maand na het bezoek van Ariel Sharon aan de Tempelberg waarmee het allemaal is begonnen, is de hoop niet helemaal verdwenen. Maar de verwarring overheerst, een verwarring waarvan iedereen expliciet

of impliciet blijkt geeft, als men opnieuw de gebeurtenissen, die te recent zijn om er definitieve conclusies aan te verbinden, de revue laat passeren.

Voor veel Israeli's is het de revolutie van hun Arabische medeburgers, enkele dagen na de schietpartij op de Tempelberg, die het sein op rood heeft gezet. Palestijnen die stenen gooiden en door het leger tot de orde werden geroepen [sic; 13 doden, honderden gewonden; red.] was op het eerste gezicht een herhaling van de Intifada die men evenals zijn voorganger wel weer te boven zou komen, zo dacht men. Maar de demonstraties van de Israelische Arabieren [sic] hadden een heel andere uitwerking.

'Zelfs op de meest verschrikkelijke momenten van de oorlog met onze burens of toen de [Bezette] Gebieden in opstand kwamen, hadden 'onze' Arabieren nooit met zo'n geweld gedemonstreerd', aldus Yehoshua. Het was de eerste keer dat Israelische Arabieren en Palestijnen tegelijkertijd demonstreerden en wij begrepen niet waarom. Ter bescherming van de Aqsa-Moskee? Maar de hele wereld wist dat we daar van af zouden blijven. Nu besef ik dat het ging om een reactie tegen hun situatie in Israel. Voor beide partijen betekende dit een heilzaam ontwaken. Een trauma dat de hele wereld de ogen geopend heeft. Men heeft hun geweld gezien en zij het onze; de angst die zich van ons meester heeft gemaakt en die in Nazareth leidde tot het begin van een anti-Arabisch pogrom. Ik geloof dat de hele wereld uiteindelijk begreep dat het noodzakelijk was de zaak te kalmeren en tot een nieuw handvest te komen, een contract dat de rechten van de Arabische minderheid tegenover de joodse meerderheid garandeert, met inbegrip van culturele autonomie [sic].'

Batya Gur, een auteur die beroemd werd door haar detectives, werd ook bijzonder gevoelig getroffen door de manifestaties van de Israelische Arabieren. 'Onze medeburgers waar we voor het eerst [sic] in Nazareth en Jaffa fysiek tegenover kwamen te staan.'

Maar over de Palestijnse demonstraties is ze niet minder verontrust. 'Wat moet er van ons worden?' zo vraagt deze vrouw, die erkent nooit actief aan poli-

tiek te hebben gedaan, zich af. Ik weet niet wat ik moet doen. Als het aan mij lag zou ik Jeruzalem inclusief de Tempelberg afstaan. Ik heb trouwens altijd gemeend dat we alles zouden moeten teruggeven. Dat men de in 1967 veroverde gebieden nooit had moeten houden. Ik was in Normandië toen de bom vorige maand barstte en ik begreep meteen wat er aan de hand was.'

Onbedwingbaar steeg de angst, gevoeld door een oude en niet te onderdrukken vertwijfeling. 'Ze willen ons eruit gooien, dat is duidelijk en dat is normaal. Wij zijn het die ons aan hen hebben opgelegd. We hebben een deel van hun land afgepakt, een ander deel hebben we gekocht. Het is te begrijpen dat ze boos op ons zijn. Maar wat kan ik doen? Ik ben hier geboren, dochter van vluchtelingen die de Shoah overleefden en, als zodanig, altijd op het ergste voorbereid. Maar mijn kinderen zijn daar niet op ingesteld.' En voor hen is het dat Gur bang is, bang voor die jongen die is grootgebracht met de morele beginselen van zionistisch-links en die als soldaat in Hebron belast is met de bescherming van enkele tientallen ultranationalistische joodse kolonisten - provocatief en arrogant - woonachtig in een quasi fort midden in de oude Arabische stad.

'Ik hoop maar dat de angst het wint van de stupiditeit', zegt ze nog terwijl ze ervoor bidt dat deze verlossende vrees zal verhinderen dat men zich in de afgrond stort. 'Ik kijk niet naar de televisie', voegt ze toe. 'Ik ga niet uit, ik luister alleen een beetje naar de radio. Ik wil niet weten. Iedereen is zo pessimistisch. Als men met vrienden is begint het gesprek altijd met: laten we het niet over de huidige toestand hebben.' Gur, helemaal ontredderd, heeft zich weer gesloten als een oester, gefixeerd op het boek waar ze mee bezig is, zonder aan iets anders te willen denken.

Die Akkoorden van Oslo die nu zijn dood verklaard - Ron Pundak kent ze als historicus. Hij staat dichtbij de minister van Justitie, Jossi Beilin. Hij is

de spil binnen een stichting die nadenkt over de regionale strategische inzet. Hij heeft meegewerkt aan het formuleren van de akkoorden en was aanwezig vanaf de eerste ontmoeting met de Palestijnse afgezanten in 1992 in een bescheiden woning in een voorstad van de Noorse hoofdstad. Logisch dat hij zijn werk verdedigt dat volgens hem nog steeds actueel is, tenminste als men een definitief vredesakkoord wil bereiken. 'Omdat ik realistisch ben, ben ik niet pessimistisch', zo verzekert onmiddellijk. In deze dagen van ontgoocheling is zo'n houding te onge-

woon om over het hoofd te zien. Maar voor Pundak bestaat er weinig twijfel over dat het niet zozeer lag aan een gebrekkig mechanisme van de Oslo-Akkoorden, maar aan de doorvoering ervan door de politici, die niet hebben gedaan of niet wisten wat gedaan moest worden.

'Ik ben ervan overtuigd dat Barak de weg naar de vrede wil, dat hij bereid is om veel in te leveren, maar dat hij niet heeft geweten hoe hij te werk moest gaan', zo meent hij. Hij had de akkoorden moeten uitvoeren en nog een beetje meer dan dat en - net als met [de Egyptische president Anwar] Sadat, die naar Jeruzalem kwam - dit extra beetje edelmoedigheid dat harten veroverd moeten demonstreren. Te veel militairen omringen de introverte militair Barak, die net als zij slechts in twee dimensies redeneert: zwart of wit, meer of minder, nul of één. Voor hem blijft politiek beperkt tot dreigingen die men moet elimineren. Het is de denk-

wijze van een generaal. In onze maatschappij die wordt gedomineerd door generaals voor wie veiligheid voorrang heeft boven te veel andere zaken, is dit een gangbare denkwijze.'

In deze woelige tijden waarin menig gezin bezorgd de loop van de gebeurtenissen bespreekt, wordt de veldheer niet gespaard. Al een maand lang springt de pers weinig zachtzinnig met Barak om. De woorden van Feldhaï geven daar blijk van. Zij vindt er geen doekjes om: 'Wij Israeli's zijn arrogant en agressief en Barak is een specialist in het spreken met dubbele tong', zo meent ze. 'Hij zei dat er een eind moest komen aan het conflict, maar tegelijkertijd zweeg hij over de kolonisten, die het meest gevoelige aspect van het geheel vormen. Hij kwam met genereuse ideeën, maar in de praktijk opereerde hij met harde hand. En hij gaat maar door: vandaag zegt hij dat we niet langer een partner hebben om vrede mee te sluiten, morgen blijken we er ineens weer wel een te hebben; de ene dag stellen we een ultimatum, de volgende dag ontkennen we er een te hebben afgekondigd. Barak is verwaand. Hij denkt iedereen naar zijn hand te kunnen zetten: [Likoed-leider Ariel] Sharon, de Shass [regerings / oppositiepartij], de Palestijnen, zijn bondgenoten zowel als zijn vijanden. Een dergelijk, tot strategie verheven optreden betekent een gigantische mislukking en daaruit moeten consequenties worden getrokken.'

Is dat wel zo eenvoudig? In feite blijft Barak voor veel van zijn medeburgers een onoplosbaar raadsel. Zelfingenomen en te zelfverzekerd voor sommigen, maar zie daar, voor anderen een man met visie en van opoffering, de enige die het land vrede kan brengen. 'Barak is misschien niet zo diplomatiek, maar hij heeft principes', zo verzekert de eerdergenoemde Yehoshua. 'Hij heeft altijd gezegd dat er een oplossing moest komen, dat men tot een vergelijk moest komen, als we tenminste niet op een ramp wilden afsterven.'

Zijn collega Oz is nog stilliger: 'Barak is de moedigste leider die we ooit hebben gehad'. Hij is naar Camp David vertrokken als het ware reizend in een vliegtuig zonder vleugels. Hij heeft de moed gehad te accepteren dat hij niet meer terug kon; zonder twijfel heeft hij

tactische fouten gemaakt, maar zijn beleid is buitengewoon moedig geweest.'

Een kwaliteit die zelden wordt toegekend aan zijn partner - vandaag de tegenstander - Yasser Arafat, die veelvuldig verantwoordelijk is gesteld voor de kwade keer die de zaken hebben genomen, omdat hij niet de weg van de vrede heeft durven inslaan. Een grapje dat veelal wordt toegeschreven aan Shimon Peres [maar in werkelijkheid uit de koker van wijlen Abba Eban komt; red.] luidt, dat de president van het Palestijns Nationaal Gezag geen gelegenheid voorbij laat gaan om een gelegenheid voorbij te laten gaan. Van links tot rechts in het politieke spectrum is dat de overheersende mening.

Oz is een van de meest virulente stigmatiserders van een man die na Camp David meer zorg besteed aan zijn imago van 'hedendaagse Saladin die zich inzet voor de herovering van Palestina', dan aan dat van 'vredesbemiddelaar'. 'Ik heb alleen hypothesen om deze keuze toe te lichten', zo brengt de schrijver naar voren. Misschien was Arafat bang om slechts staatshoofd van een klein Derde Wereldland te zijn met triviale problemen als werkloosheid, huisvesting, drugs, concurrentie van de islamisten, en niet langer de vrijheidstrijder die van de ene top naar de andere vliegt, de ene dag naar het Witte Huis, de andere dag naar het Elysée. Kennelijk hebben de Palestijnen besloten dat ze hun staat op het slagveld willen zien te verkrijgen, in plaats van aan de onderhandelingsstafel. Dat is glorieuzer en zo schrijft men de Geschiedenis der Volken. Arafat wil liever Che Guevara zijn dan Fidel Castro. Dat is begrijpelijk.'

Minder virulent naar de vorm maar even weinig zachtzinnig als het er op aan komt, zijn Yehoshua, Pundak en Feldhaï omtrent Arafat. Zij sparen hem dan ook niet. 'Zijn dossier is niet zo slecht, maar hij weet niet hoe hij met ons moet spreken. Hij zwijgt en dat zwijgen is veelzeggender dan wat ook', zo argumenteert eerstgenoemde; 'Die man die niet de implicaties overziet van wat hij zegt, heeft zichzelf door zijn dubbele taal vervreemd van die Israeli's die zijn beste supporters hadden kunnen zijn. Welke boodschap

denkt hij ons te kunnen brengen, terwijl hij ons door predikers in de moskee met vernietiging bedreigt?', zo vraagt de tweede zich af; Door de islamitische kaart te spelen probeert Arafat de Arabische wereld achter zich te krijgen, zonder in de gaten te hebben hoe gevaarlijk dat is. Hij is als Barak: een speler die gek is; hij vormt diens spiegelbeeld', zo verzekert tenslotte de derde.

En toch... het vertoog met betrekking tot de Palestijnse leiding moge zich al gevoelig verhard hebben, de strategische optie van de vrede blijft bestaan, soms gepaard met stevige zelfkritiek die laat zien dat de Palestijnse grieven niet altijd aan dovemans oren gericht zijn geweest. Allen - de een minder, de ander meer - die de terugkeer vrezen van Rechts, dat bij voorbaat geacht wordt vijandig te staan tegenover elk aanvaardbaar compromis, geven toe dat het Israelische beleid niet altijd helder is geweest; dat de luid verkondigde vredeswil van Barak afstuitte op de realiteit van de oprukkende nederzettingen, die voortaan vereenzelvigd worden als het struikelblok bij uitstek voor normalisatie; en dat de soevereiniteit over de Heilige Plaatsen het niet waard is dat daardoor een eventueel definitief akkoord zou worden getorpeteerd.

Barak roept dat stopzetting van het geweld een voorwaarde vooraf is voor hervatting van de besprekingen, maar een deel van zijn achterban beluistert daarin misschien niet hetzelfde. Het keert zich tegen het argument dat wil, dat nu elke concessie een bewijs van zwakte zou zijn. 'Als men sterk staat', zo overweegt Pundak, 'is het niet zo erg om soms zwakte te tonen, vooral niet als het is om een vrede te bereiken die je zal versterken.' Wellicht een argument dat te subtiel is om te worden gehoord door een bevolking die de angst bekruipt opnieuw door het tribunaal van de wereld en de media te worden veroordeeld.

uit: *Le Monde* van 28 oktober 2000

George Marion is Midden-Oostenredacteur van *Le Monde*.

vertaling: Kees Wagtendonk

joden - Israel - Palestijnen

fragment radio-interview met Milo Anstadt (80)

Interviewer: Milo Anstadt was (...) tot het moment van zijn pensionering secretaris en adviseur van het VARA-bestuur, maar ik las ook: huisfilosoof.

Anstadt: Ja, dat houdt verband met die overgangperiode van programmamaker naar secretaris van het bestuur. Op een gegeven moment voelde ik de hete adem van de jongeren als programmamaker en toen dacht ik, ja, dan moet ik iets anders bij die VARA gaan doen en daar heb ik over gepraat en toen kwamen Piet den Uyl en André Kloos op het idee dat ik een brochure zou kunnen schrijven die houvast zou kunnen bieden aan een politieke levensbeschouwelijke lijn voor de VARA. ... het culturele leven van de joden in Oost-Europa, die geloofden in de mogelijkheid dat joden daar konden leven op basis van culturele autonomie en die geloofden dat het socialisme dat een einde zal maken aan de klassenstrijd ook daarmee een einde zal maken aan de tegenstellingen die tot rassenhaat en minderhedenhaat, etnische tegenstellingen leiden. Dus, ik ben in die geest opgevoed en ik moet zeggen, hoewel ik de marxistische grondslagen waarin deze ideeën wortelden weliswaar verlaten heb, zie ik nog altijd geen oplossing voor de joden in de wereld in Israël. Ik ben wat ze noemen een assimilant. En assimilant wil zeggen je aanpassen aan het land waar je leeft, verbonden raken met de cultuur van het land, zich vereenzelvigen daarmee en in zoverre je nog enige behoefte hebt aan religieuze eigenheid... Daar moet ruimte voor zijn.

Maar er moet ook ruimte zijn - daar gaat met name die verklaring [advertentie joodse Nederlanders/Nederlandse joden in dagblad; zie onder] om - voor de Palestijnen (Anstadt: precies) en, ik vat het even kort samen: Israël moet ophouden met dat grove geweld.

Precies, daar gaat het om.

In Israël zelf hoor je heel weinig van dit soort geluiden op dit moment en daarbuiten, en bij voorbeeld zoals nu hier in Nederland nu wel. En waarom onderteken jij nu juist die verklaring?

Omdat de pretentie dat Israël recht heeft op dit land, historisch recht heeft op dit land... dat vind ik onzin. Ik ga er van uit om een of andere reden die enigszins historisch steunt op het feit dat de joden daar, zeg maar, duizend jaar geleefd hebben, - niet langer - duizend jaar, tussen 1000 voor Christus tot de Romeinen, dat emotionele motieven geeft om daar naartoe te verlangen, - de joden hebben eeuwen eeuwenlang gebeden om naar Jeruzalem terug te keren, goed, dat geeft enige rechtvaardiging om je daar te vestigen, hè. Nou, de Holocaust heeft er toe geleid dat grotere groepen zich daar gevestigd hebben, maar dat betekent niet dat de Palestijnen die daar geleefd hebben, minder recht zouden hebben daar te leven dan zij. Ik zeg... Nou, misschien kan ik het het beste illustreren met een uitzending die ik pas gezien heb op televisie in Duitsland. De [Britse] acteur, [Peter] Ustinov, die is ambassadeur voor de Ver-

enigde Naties en die is onlangs in Tel Aviv geweest en die heeft verteld dat hij [Likoed-leider Ariel] Sharon heeft ontmoet en dat hij een gesprek met Sharon heeft gehad en dat Sharon op een gegeven moment zei: 'Ja, er zijn veel volkeren die recht menen te hebben op een bepaald gebied, maar wij, joden, hebben dit land geschonken gekregen van God'. Nou toen zei hij: 'Als iemand zo gaat praten, dan ben je uitgepraat'. Dat is een onzinnige benadering en er zijn helaas heel wat lieden in Israël die uitgaan van deze onzinnige benadering. Er zijn ook anderen, maar die zijn een beetje in de verdrukking geraakt, en ik probeer evenals diegenen, naar een humane en tolerante samenleving met de Palestijnen te streven, ook aan de andere kant.

Maar de reactie komt ook in Israël, ook in Nederland, met de rabbijnen die roepen op om achter Israël te gaan staan geld te storten... Dat spreekt jou niet aan?

Dat spreekt mij volstrekt niet aan. Ik zal nog een reden geven. Kijk, er wordt vaak gezegd: de joden in de wereld hebben steun door het bestaan van Israël. Ik geloof er niets van. Israël heeft de joden in de wereld nodig om überhaupt te blijven bestaan. Er zijn vier miljoen mensen [in Israël] en meer kunnen het er nauwelijks worden, vier miljoen joden, die daar kunnen leven en er is al een diaspora die drie keer zo groot is.

(...)

Milo Anstadt is oud-medewerker van de sociaal-democratisch georiënteerde VARA en mede-ondertekenaar van een oproep ('Een ander Joods geluid'; hierboven wordt de term 'verklaring' gebruikt) van joodse Nederlanders / Nederlandse joden voor een andere aanpak van het Palestijns-Israëlische conflict, gepubliceerd in het dagblad *Het Parool* (Amsterdam) van 25 oktober jl. Het interview werd afgenomen door Kees Driehuis en via VARA-Radio 1 uitgezonden op woensdagochtend 1 november 2000.

de *Tanzim* als onberekenbare factor

Toufic Haddad

Zonsondergang, zaterdag 7 oktober. De wijk Doha, zuidelijk van Bethlehem. Drommen mensen gingen hier de heuvel op om de laatste eer te bewijzen aan Moestafa Farardjeh. Twee dagen eerder werd deze op 22-jarige leeftijd gedood, vermoord door een Israelische dum-dum kogel die in het naburige Beit Jala in zijn borst ontplofte.

Volgens sommigen had hij pech: Hij bevond zich op het verkeerde moment op de verkeerde plaats. Volgens anderen had hij stenen gegooid naar auto's van kolonisten op de *by-pass road*, die via een tunnel van noord naar zuid loopt, letterlijk onder Beit Jala door. Zijn familie neemt de condoleanties in ontvangst van velen van de 30.000 mensen die de vorige dag aan zijn begrafenis deel hadden genomen.

Een groep van 25 gemaskerde mannen marcheert de rouwtent binnen. Sommigen in legerkleding, anderen dragen vesten met militaire uitrustingsstukken. De meesten zwaaien met automatische M-16 geweren. Anderen dragen minder traditionele kort afgezaagde automatische wapens. Zij condoleren de familie en houden korte, vurige toespraken: Het bloed van de martelaar is niet tevergeefs vergoten en zijn dood zal worden gewroken.

We hebben hier te maken met de *Tanzim* [wordt uitgesproken als *tanthiem*, met een Engelse *th*-klank; red.], de paramilitaire FATAH-groep waarvan de naam 'organisatie' betekent. Veel van de schietpartijen die in de in 1967 Bezette Gebieden plaatsvonden en waarvan de internationale media maar

al te graag gewag maakten (alsof het zou gaan om gelijkwaardige strijdkrachten in slagorde), werden aan leden van de *Tanzim* toegeschreven. Israel heeft bij herhaling de *Tanzim* de schuld gegeven van 'de spiraal van geweld' en het Palestijns Nationaal Gezag (PNA) opgeroepen haar te ontwapenen. Maar die eis is slechts bluf: Israel weet, net als de PNA, dat dit onmogelijk is. De leden van de *Tanzim* vormen immers het voetvolk van de Arafat-getrouwen. Verder dient er op gewezen te worden, dat Israel indirect verantwoordelijk is voor de creatie van de *Tanzim*, gegeven het feit dat het zelf heeft aangedrongen op - in de bewoordingen van het Oslo-Akkoord - de vorming van 'een sterke politiemacht'.

wat is de *Tanzim*?

Met de komst van de PNA in de Bezette Gebieden in 1995 is ook de *Tanzim* op het Palestijnse toneel verschenen. Want de vorming van de PNA ging gepaard met het opzetten van een uitgebreid veiligheids- en inlichtingennetwerk. Dat was een voorwaarde vooraf van Israel in de Oslo-Akkoorden. In een toespraak op 30 augustus 1993 in de Knesset had [toenmalig premier] Yitzhak Rabin

foto: AP

opgeroepen tot het scheppen van een 'situatie waarin de interne Palestijnse veiligheid in Palestijnse handen zou liggen'. 'Zij zullen met hun eigen methoden het bestuur uitoefenen en daarmee - en dat is heel belangrijk - de Israelische soldaten ontlasten van hun taken'. (*Ha'aretz*, *Yedioth Acharanot* van 7 september 1993)

Als Rabin langer geleefd had, zou hij achteraf trots geweest zijn op zijn plan, toen dit eenmaal geheel gerealiseerd was. De PNA nam maar al te graag de door de *Intifada* beproefde manschap-

pen van de FATAH-beweging op de Westelijke Jordaanoever en in de Strook van Gaza op in zijn diverse veiligheidsdiensten. Feitelijk omvatten die veiligheidsdiensten van de PNA 70 procent van de banen in de publieke sector. Uiteraard heeft, zoals de journalist Graham Usher stelt, 'de PNA geen behoefte aan een 30.000 man sterke politiemacht om daarmee de economische, sociale en politieke ontwikkeling van haar 2,6 miljoen mensen te bevorderen. Een politiemacht van een dergelijke omvang is slechts nodig om het volk onder de duim te

houden in geval zo'n ontwikkeling uitblijft.'(1)

De veiligheidsdiensten zelf worden gedomineerd door Arafat-getrouwe sterke mannen als Jibril Rajoub (chef van de Preventieve Veiligheid op de Westelijke Jordaanoever), Mohammed Dahlan (Preventieve Veiligheid, Strook van Gaza), Toufic Tirawi (Inlichtingen, Westelijke Jordaanoever), Amin al-Hindi (Inlichtingen, Strook van Gaza), Musa Arafat (Militaire Inlichtingen), Hady Ismail (hoofd van de politie op de Westelijke Jordaanoever) en Ghazi

Jabali (hoofd van de politie in de Strook van Gaza). Hun horizontale positionering ten opzichte van elkaar garandeert een systeem van continu elleboogwerk tussen de diverse facties om meer invloed en macht, hetgeen van tijd tot tijd tot geweld aanleiding heeft gegeven. Tot de belangrijkste taken van de veiligheidsdiensten behoorde het in bedwang houden van de (voornamelijk islamistische) oppositie. Maar hun werk hield ook het volgen van gebrandmerkte collaborateurs met Israël in, alsmede het in de gaten houden van de illegale wapenhandel en het bijhouden van een informatiesysteem inzake criminele activiteiten. Het FATAH-kader dat in de veiligheidsdiensten van de PNA was opgenomen, bestond uit de beste kandidaten voor dit soort werk, op grond van hun bekendheid en ervaring met de lokale situatie, om nog maar te zwijgen over hun voorliefde voor het liquideren

leden van de Tanzim

van collaborateurs gedurende de *Intifada*. Zo nu en dan echter leidde de aard van hun werk, plus het feit dat ze zich binnen de FATAH-familie niet serieus hoefden te verantwoorden, ertoe, dat velen van hen persoonlijk verwickeld raakten in de handel in wapens en gestolen auto's.

Een en ander begon dramatisch mis te lopen parallel aan de langzame maar zichtbare teruggang in het 'vredesproces' vanaf het aantreden van de [Likoed-]regering van Benjamin Netanyahu. De FATAH-kaders vonden het steeds moeilijker zichzelf te verdedigen tegen beschuldigingen van de straat, dat de PNA het er aan de onderhandelingstafel niet goed afbracht, terwijl zij daarbij zelf gezien werden als corrupte machtswellustelingen. Daarbij kwam nog, dat het nationaal geweten van veel FATAH-kaders doordrongen raakte van het gevoel dat er iets fundamenteel fout zat met betrekking tot het politieke traject van de PNA. Gedurende de crisis van de Djebel Abu Ghneim/Har Homa-nederzetting in maart 1997 werd in het dorp Beit Sahour bij Bethlehem een spoedvergadering gehouden van FATAH's Hoge Comité. De secretaris-generaal van FATAH op de Westelijke Jordaanoever, Marwan Barghoeti, gaf na afloop van de bijeenkomst als commentaar dat 'Veel Palestijnen - ook binnen FATAH - zich afvragen of wij wel de juiste keus hebben gemaakt inzake vrede met Israël. (...) Tijdens de bijeenkomst in Beit Sahour pleitten sommige FATAH-bestuurders voor hervatting van de gewapende strijd. Dit was niet het standpunt van de meerderheid - maar die geluiden waren er en we kunnen ze niet negeren.'(2)

Maar de consternatie van FATAH ging nog verder. Barghoeti zelf riep tijdens diezelfde crisis al op tot drastische wijzigingen in de tactiek van de PNA: 'Wij eisen dat de PLO alle onderhandelingen met Israël stopzet. We roepen voorts op alle samenwerking tussen Israël en de PNA op veiligheidsgebied te beëindigen. We kunnen en willen niet onvoorwaardelijk de veiligheid van Israël verdedigen.'

In deze omgeving werd de *Tanzim* geboren. De *Tanzim* werd het populistische front van de doorsnee FATAH-manshappen, van wie velen behoorden tot de veiligheidsdiensten van de

PNA, maar van wie ook velen zich bezorgd begonnen af te vragen of de strategie van de PNA niet eerder de Palestijnse nationale belangen in de weg stond, dan deze bevorderde. Door een radicaal imago van zichzelf te vormen als verdedigers van nationale rechten en bewapend met de geweren die tot hun beschikking stonden (grotendeels 'illegale' M-16's eerder dan legale Kalashnikovs, waren de leden van de *Tanzim* in staat een wig te drijven in de algemene opvatting dat FATAH en PNA niet van elkaar te onderscheiden zijn. Zodoende waren zij in staat tot op zekere hoogte het geloof bij de massa te herstellen dat zij trouw zijn aan de Palestijnse zaak en tegenstanders zijn van hen, die de corruptie van de PNA verdedigden. Door hun deelname aan demonstraties - zowel lokale als niet-gewelddadige, maar ook, meer recent, als actieve participanten in gewapende confrontaties met Israël - hebben ze weer enig respect bij de Palestijnse massa verworven. Maar nog steeds loert op de achtergrond de algemene notie dat ook FATAH verantwoordelijk was voor de tragedie van Oslo. In die zin hebben de demonstraties, die in de Bezette Gebieden plaatsvonden, een als vuur zuiverende werking voor de mensen van FATAH die weer op één lijn pogen te komen met de Palestijnse massa. De PNA kan in deze weinig anders zeggen (of doen) dan de *Tanzim* en de Palestijnse straat te volgen en zo te trachten de beschuldigingen van de kant van het Amerikaanse en Israëlische *establishment* te vermijden, dat ze voor de 'rellen' verantwoordelijk is.

de leider van de troep

De *Tanzim* wordt officieel geleid door Marwan Barghoeti. Maar het is bekend dat het twistzieke karakter van de veiligheidsdiensten zich ook in zijn eigen organisatie weerspiegelt. De sterke mannen van de PNA hebben ieder hun eigen aanhang binnen de *Tanzim*, omdat zij het in hun belang achten ook een populistisch gezicht te hebben. Toch stelt de overgrote meerderheid van het kader van de *Tanzim* zich achter Barghoeti op, dan wel achter de helden van de *Intifada* in gebieden waar FATAH historisch gezien altijd sterk is geweest: in Ramallah (al-Ama'ri vluchtelingenkamp, en oud-Ramallah), Nabloes (Balatakamp en de Casba/oude stad) en Gaza. Het belangrijke onderscheid hier is, dat de doorsnee

FATAH-manshappen er de voorkeur aan geven de lokale, bekende leiders van de Bezette Gebieden trouw te blijven, en niet degenen die met de PNA terugkeerden.(3) Voorts is het van belang in te zien dat, gezien de losse structuur van de *Tanzim*, het niet zo is dat zij naar believen in- of uitgeschakeld kunnen worden, zoals Israël impliceert wanneer het de PNA vraagt 'de *Tanzim* te stoppen'. Een van de leiders in Ramallah kan tot kalmte oproepen, terwijl een ander in Gaza tegelijkertijd kan oproepen tot escalatie van de situatie.

De huidige geweldsexplosie in de Bezette Gebieden bracht de *Tanzim* ertoe een grens te overschrijden. Toen Barghoeti in 1997 verzekerde dat er 'geen meerderheid' van 'stemmen' binnen FATAH bestond welke opriep tot gewapende strijd, gebeurde dat in een periode waarin grote groepen binnen het Palestijnse volk begonnen in te zien dat 'Oslo' niet aan hun gerechtvaardigde historische claims tegemoet kon komen. Drie-en-een-half jaar later is dat sterker geworden en heeft het vinden van alternatieven noodzakelijk gemaakt. De *Tanzim* maakt deel uit van dat alternatief en het is van grote betekenis dat deze naar voren komt uit misschien wel de laatste, maar toch aanzienlijke resterende groepering binnen de Palestijnse maatschappij die het 'vredesproces' verdedigde. De algemene woede die losbarstte door Sharons bezoek aan de Aqsa-moskee bracht alle Palestijnse facties op de been. De PNA stond voor de keuze de demonstraties te onderdrukken zoals Israël eiste (daarbij het algemene beeld versterkend van collaborateurs met Israël), of op zijn minst voor te wenden er steun aan te geven en achter de Palestijnse massa te gaan staan. De *Tanzim*, die rijp was voor verzet vanuit haar vernederende situatie als eerdere verdedigers van het 'vredesproces', ontdekte dat zij in het geheel de spel ging vormen, door aan de PNA legitimiteit te ontnemen en deze door te geven aan de straat.

Dit verklaart meer dan wat ook waarom de demonstraties zo lang zijn doorgegaan. De PNA mist het vermogen de demonstraties te onderdrukken en wel omdat haar eigen achterban (FATAH en de *Tanzim*) haar die macht heeft ontnomen. Zodra de Palestijnse delegatie naar de Sharm al-Sheikh-top

was vertrokken om over een staakt-het-vuren te onderhandelen, ondertekende FATAH een gezamenlijk communiqué van nationale en islamistische krachten, waarin tegen Palestijnse deelname werd geprotesteerd. Bovendien was de top nog niet geëindigd, of FATAH's Hoge Revolutionaire Raad kwam in Ramallah bijeen om conclusies van Sharm al-Sheikh te *debriefen*. Naar verluidt verliet Barghoeti de bijeenkomst vroegtijdig en op provocatieve wijze, onder het oog van de PNA-loyale FATAH-leiders. 'Vanaf het begin had de [Sharm al-Sheikh]-top niet alleen de terugtrekking van tanks moeten bespreken, maar ook de werkelijke achtergronden van de *Intifada* - te weten de Israëlische bezetting', aldus Barghoeti.

Zonder enige aarzeling stond Barghoeti op de voorgrond met interviews als de zelfbenoemde woordvoerder van de *Intifada*. Hij riep op tot escalatie van de Aqsa-*Intifada*, pleitend voor een algemene staking (in feite op basis van een halve dag), een boycot van Israeli-

sche producten, beëindiging van gezamenlijke Israelisch-Palestijnse patrouilles, algemene deelname aan solidariteitsdemonstraties en het blokkeren van de *by-pass roads* van de kolonisten. Hij kwam op de voorgrond dankzij zijn scherpzinnigheid in het lezen van de Palestijnse politieke kaart in de Bezette Gebieden. In het licht van de *final status*-onderhandelingen is hij tot het inzicht gekomen, dat het Palestijnse volk geen terugkeer zal accepteren naar de vernederende onderhandelingsessies van vóór het uitbreken van de Aqsa-*Intifada*. Een tweede inzicht (wellicht niet minder belangrijk) is dat Barghoeti het bestaan van een machtsvacuum erkent inzake de opvolging van de bejaarde Arafat, thans 72 jaar. De Barghoeti-clan die verscheidene duizenden leden omvat, komt uit de agrarische dorpen rond Ramallah, mist aristocratische trekken en heeft diepe wortels in het Palestijnse nationale verzet. Zijn afkomst, alsook zijn stokebrand-retoriek tijdens de recente gebeurtenissen, maakt dat

hij goedgeplaatst is als Palestijnse leider, zeker wanneer men hem vergelijkt met de coterie van pluimstrijkers rond Arafat, die zelfs door FATAH-leden wordt geminacht.⁽⁴⁾

Meer dan wat ook is de opkomst van de *Tanzim* gedurende de Aqsa-*Intifada* een aanwijzing voor een trend naar zelfonderzoek binnen FATAH. Wat eens de samengetrokken sterke arm van de PNA was, heeft zich nu ontwikkeld tot een onberekenbare factor, die Israel, de PNA en zelfs de eenheid van FATAH bedreigt. Barghoeti weet wanneer hij tot een boycot van Israelische producten oproept, dat het de PNA was, die dankzij haar privé-monopolies de grootste importeur van deze producten was. Israelische politieke commentatoren hebben dergelijke breuken onderkend en kibbelen over de vraag of de situatie deel uitmaakt van een groter Arafatistisch plan, dan wel of Arafat in machteloze oppositie verkeert. In allerlei opzicht is het irrelevant of Arafat de radicalisering van

de *Tanzim* ondersteunt of zich ertegen verzet: het zou voor hem - of voor wie anders ook - politieke zelfmoord betekenen om te proberen haar te onderdrukken.

slotopmerking

Op 13 oktober bombardeerden Israëlische helikopters vijf Palestijnse steden, nadat twee Israëlische *undercover*-soldaten in Ramallah waren gelyocht. De militaire manoeuvre was vooral een symbolisch uitschakelen van symbolische PNA-doelen: PNA-politiebuureau's, communicatietorens en de haven van Gaza. Een van de doelen echter was het kantoor van de *Tanzim* in Beit Lahiya in Gaza. De bommen waren bedoeld als een duidelijke boodschap aan het adres van de *Tanzim*, namelijk dat Israël bereid is tot het gebruik van - het kan niet schelen welk - geweld dat nodig is om het gewapend verzet tegen zijn hegemonie uit te schakelen. Het moest voorts de boodschap overbrengen dat Israël het als zeer bedreigend ervoer dat de *Tanzim* los van de PNA ging opereren. Minister Shlomo Ben-Ami van Binnenlandse Veiligheid werd in een interview aldus geciteerd: 'Als hij [Barghoeti] onafhankelijk opereert, dan beschikken wij over de middelen om hem tegen te houden.'

De PNA, als de belichaming van Israëls lang nagestreefde autonomieplan voor de Bezette Gebieden, wordt gedwongen haar hele nationale agenda te herzien, zodat die op één lijn komt met de Palestijnse straat, op straffe van alle legitimiteit te verliezen. Als Israël de PNA helemaal zou 'verliezen' - in het bijzonder Arafat, wiens macht, symbolische positie en gedweeheid voor Israël de achterliggende zeven jaar enorm tot voordeel is geweest -, dan zou het voor Israël wel eens heel moeilijk kunnen worden een andere 'vredepartner' te vinden. Overigens is het niet waarschijnlijk dat andere sterke mannen binnen de PNA zo gemakkelijk hun macht zullen afstaan. In dit opzicht zal er een bredere basis ontstaan voor de samenvallende belangen van PNA-elites en de Israëlische overheid. En - jawel hoor - gedurende de hele laatste *Intifada*, heeft het topveiligheidspersoneel van de PNA (in het bijzonder Mohammed Dahlan) herhaaldelijk ontmoetingen gehad met zijn Israëlische tegenhangers (zoals de Sharm al-Sheikh-verklaring stipuleert),

Between the Lines

Between the Lines is a new monthly initiative of the two former editors of *News from Within*, together with the help of close supporters and writers (...). *Between the Lines* aims to continue the political perspective of a categorical rejection of the Oslo process, and the Apartheid reality which has been established in its wake in the '67 Occupied Territories and strengthened within Israel. This perspective stems from a comprehensive stance which opposes the exclusive Jewish-Zionist nature of the state of Israel and the authoritarian regime which has emerged in the areas beneath the control of the Palestinian Authority. Both gain sustenance from the institutions of world globalization and the 'New World Order' which we consider to be the enemies of the Palestinians (both in '48 & '67) and Arab peoples, as well as the oppressed within Israeli society including Mizrahim and women. It is our belief that *Between the Lines*, as a project of radical and progressive Palestinians and Israelis, is increasingly significant and urgent given the new era emerging in the wake of the al-Aqsa-*Intifada*.

Tikva Honig-Parnass & Toufic Hadad, editors

Between The Lines, P.O. Box 681 Jerusalem/Israel

E-mail: tikva20@zahav.net.il

prijs jaarabonnement (12 nummers): \$ 45

in aanwezigheid van CIA-vertegenwoordigers die zo waar als 'waarnemers' de straat zijn opgegaan. Men vraagt zich af waarover zij van gedachten wisselen.

noten:

- 1 Graham Usher, 'The Politics of Internal Security', *Journal of Palestine Studies*, Winter 1996. Het feitelijke aantal manschappen van alle Palestijnse veiligheidsdiensten bij elkaar wordt geschat op 45.000, een aantal dat onder Israëls waakzame blikken aangroeien.
- 2 Interview met Marwan Barghoeti, maart 1997. Citaat uit Usher's, *Dispatches from Palestine; the Rise and Fall of the Oslo Peace Process* Londen [Pluto Press] 1999, p. 137.
- 3 Dit onderscheid is echter een beetje bedriegelijk gegeven het feit dat veel *Tanzim*-leiders vandaag de dag, inclusief Barghoeti zelf, FATAH-leiders waren, die door de Israël's waren gedeporteerd. De *inside-outside* spanning refereert naar de traditionele, uit de diaspora teruggekeerde 'Tunesiërs' (die een basis onder de bevolking missen), in

tegenstelling tot degenen die uit de Bezette Gebieden zijn gezet (die wel een basis onder de bevolking hebben).

- 4 Het gaat hier met name om Abu Ala en Abu Mazen die de personificatie zijn geworden van de algemene afkeer ten aanzien van 'Oslo'. Rajoub en Dahlan behoren tot een andere categorie. Als vroegere symbolen van het verzet op de Westelijke Jordaanoever en in de Strook van Gaza in de dagen van vóór de eerste *Intifada* kunnen ze nog rekenen op enig respect hoewel ze toch over het algemeen gewantrouwd worden en te dicht bij de CIA zitten.

uit: *Between the Lines* (Jeruzalem) nummer 1 (november 2000)

Toufic Haddad is redacteur van *Between the Lines*.

vertaling: Kees Wagtendonk

waar staat Arafat eigenlijk?

Graham Usher

Velen hebben zich sinds het losbreken van *Intifada al-Aqsa* afgevraagd tot op welke hoogte de president van het Palestijns Nationaal Gezag (PNA), Yasser Arafat, de ontwikkelingen onder controle heeft, c.q. in welke mate hij er de gevangene van is. Sinds 1993 is het Arafat immers geweest, die zijn politieke lot geheel met 'Oslo' had verbonden - zozeer zelfs dat dit hem in grote mate van zijn Palestijnse achterban had vervreemd. Maar het failliet van 'Oslo' is met de *Intifada* duidelijk geworden en de volksopstand gaat door. Wat zijn de implicaties van dit alles voor Arafat? Aan het woord de Britse journalist Graham Usher:

(...)

strategie ...

Vooralsnog is - voor wat zijn eigen mensen betreft - het antwoord op die vraag duidelijk. Voor de duizenden jongeren die dagelijks bij [Israelische] controleposten en [joodse] nederzettingen, verspreid over de Westelijke Jordaanoever en de Stroom van Gaza, de macht van het Israelische leger trotseren, blijft de *Intifada* een spontane opstand van Palestijnen, gedreven door de immense frustratie die het 'Oslo-vredesproces' teweeg heeft gebracht, evenals de apartheidsverhoudingen die de achterliggende zeven jaar aan hun levens en aan hun land zijn opgelegd.

Onder doorgewinterde Palestijnse ana-

listen bestaat er echter nauwelijks twijfel over dat Arafat zich met de storm heeft laten meevoeren om er vervolgens maximaal diplomatieke munt uit te kunnen slaan - zoals het bijeenroepen van de topconferentie van de Arabische Liga in Cairo [21-22 oktober] en de politieke en financiële ondersteuning die dat de Palestijnen heeft opgeleverd. 'Natuurlijk heeft Arafat geen controle over elk incident in de volksopstand. Maar de algehele koers van de beweging wordt door hem uitgezet', stelt de politieke analist Mamduh Nofal. Waar het om draait is de 'koers'.

'Zo ongeveer vanaf de tweede week van de volksopstand zijn er twee denkrichtingen binnen de Palestijnse samenleving over de betekenis ervan',

zegt Mustafa Barghoeti, hoofd van de Palestinian Medical Relief Committees. 'Sommigen binnen de [PNA-]leiding zagen deze als een manier om hun positie in de onderhandelingen [met Israël] te versterken. Anderen, die naar mijn mening de mening van het overgrote deel van de Palestijnen vertolken, zien de volksopstand als het moment van de waarheid om de gehele basis waarop onderhandeld wordt, te wijzigen.'

Tot welke denkrichting behoort Arafat? Afgaande op uitspraken van zijn naaste medewerkers en zeggelingen, lijkt hij tot de meerderheid gerekend te moeten worden. De afgelopen twee weken hebben PNA-onderhandelaars en hoofden van de diverse veiligheidsdiensten herhaaldelijk verklaard, dat een terugkeer niet mogelijk is naar de oude Camp David- en Oslo-formules, waarin de belofte van nominale 'staatsvorming' is verkregen in ruil voor enorme Palestijnse concessies inzake de nederzettingen, vluchtelingen en Jeruzalem. In de woorden van Faisal Hoesseini, de PLO-vertegenwoordiger belast met de portefeuille-Jeruzalem: 'Wij willen niet over VN-resoluties 242 en 338 "onderhandelen". Wij willen dat Israël deze uitvoert en de bestandslijnen van 4 juni 1967 erkent als de grenzen van een soevereine Palestijnse staat.'

Arafat zelf heeft steeds vaker opgeroepen tot 'internationalisering' van het diplomatieke proces. Net als de meerderheid van zijn volk wil hij dit laatste ontdoen van zijn pro-Israelische oriëntatie, die de Verenigde Staten erin hebben gelegd, en de onderhandelingen 'in balans' brengen, door landen als Rusland en Egypte, en instellingen als de Verenigde Naties en de Europese Unie erbij te betrekken. In het verlengde daarvan ligt de inmiddels publiekelijk gedane oproep van de zijde van de Palestijnen om 2000 VN-soldaten naar de Bezette Gebieden te sturen, die de veiligheid van de Palestijnen daar moeten garanderen. (...)

of tactiek?

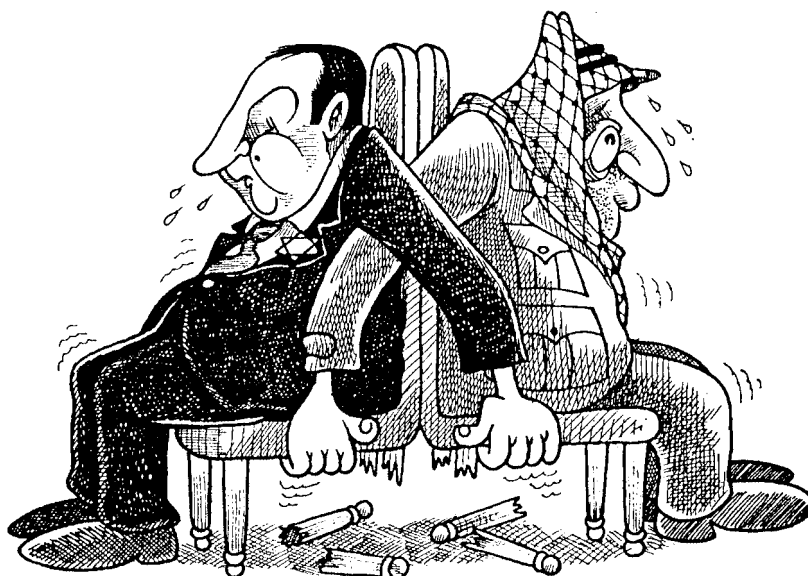
Maar zijn dit ook Arafats verzoeken en is dit ook Arafats visie? Er zijn de afgelopen weken momenten geweest dat hij in de *Intifada* eerder een tactische zet richting Israël en de Verenigde Staten ziet, dan een strategische koerswijziging. Op 17 oktober gaf hij zijn stilzwijgende zegen aan de 'bindende verklaring' van de topconferentie in Sharm al-Sheikh [Egypte], waarin opgeroepen werd 'een eind aan het geweld te maken', gebaseerd op samenwerking tussen de PNA en Israël op het terrein van de veiligheid en de terugtrekking door Israël van zijn zware wapens uit Palestijnse gebieden. Dit was in de ogen van de Palestijnen een terugkeer naar het basisuitgangspunt van het Oslo-proces, waarbij het verzet van degene die onder bezetting leeft op een lijn gesteld wordt met de agressie van de bezetter.

Naar verluidt beloofde Arafat tijdens zijn ontmoeting met Shimon Peres op 1 november in Gaza deze aanbevelingen in de praktijk te brengen. Volgens zowel Israëlische als Palestijnse bronnen heeft hij in de dagen daarop instructies aan zijn FATAH-strijders gegeven om bij botsingen met het Israëlische leger af te zien van het gebruik van wapens. Voorts heeft hij erin toegestemd Bill Clinton te ontmoeten, hoewel Israël had nagelaten zijn tanks rond de Palestijnse steden terug te trekken, de interne blokkade tegen alle autonome Palestijnse gebieden op de Westelijke Jordaanoever en in de Strook van Gaza op te heffen - en speciaal die tegen Oost-Jeruzalem. 'Hij houdt op een typische Arafat-wijze eenvoudigweg al zijn opties open', merkt een Palestijnse politieke analist op. 'Maar dat is hoog spel spelen.'

Gevaar schuilt in wat Clinton - inmiddels niet langer door electorale overwegingen gehinderd - eerst aan Arafat en vervolgens op 12 november in een aparte ontmoeting met [Israëls premier

Ehoded] Barak zal voorleggen. Officieel wordt verwacht dat Clinton een inschatting zal maken of de Bezette Gebieden weer voldoende tot 'rust' gekomen zijn met het oog op een eventuele hervatting van de onderhandelingen. Inofficieel wil Clinton - zo melden de Israëlische media - de mening van de twee leiders toetsen over een door de Verenigde Staten opgesteld conceptvoorstel inzake een *final status agreement*, op basis van de 'afspraken' zoals die gemaakt zijn tijdens de topconferentie in Camp David, afgelopen juli. Naar verluidt gaat het daarbij om de territoriale omvang van een gedemilitariseerde Palestijnse staat, en om Amerikaanse 'overbruggingsvoorstellen' voor het vinden van een oplossing voor *final status*

Voor Arafat is het alternatief om *nee* tegen Clinton te zeggen en *ja* tegen de volksopstand en definitief een punt achter Oslo te zetten. Dat zal hem verwijten van de Verenigde Staten opleveren. Ook zal het op verzet vanuit Europa stuiten en Israël zeker tot vergelding aanzetten. Arafats betrekkingen met de Verenigde Staten en Israël zullen er ernstig door geschaad worden. Daar staat evenwel tegenover, dat het hem zou verenigen met de overgrote meerderheid van zijn volk - zowel in de Bezette Gebieden als daarbuiten. Het zal hem aan de kop, in plaats van aan de staart van zijn FATAH-beweging plaatsen, die - daarover bestaat geen twijfel - de belangrijkste politieke en militaire kracht achter de volksopstand is.

issues als de vluchtelingen, nederzettingen en Oost-Jeruzalem.

Voorwaarde is vanzelfsprekend wel dat Arafat zijn verbintenis aan bilaterale - in plaats van internationale - onderhandelingen met Israël herbevestigt en een eind maakt aan 'het geweld' in de Bezette Gebieden, zoals Israël en de Verenigde Staten de volksopstand aanduiden. Dit zou Arafat opnieuw in de rol manoeuvreren van politieagent tegen zijn eigen volk (en wellicht ook tegen zijn eigen organisatie [FATAH]). Daarmee zou hij de nationale eenheid van de diverse facties onderling teniet doen, hetgeen naar de mening van Mustafa Barghoeti en vele anderen 'juist een van de strategisch belangrijkste verworvenheden van de volksopstand is'.

'De *Intifada* heeft een nieuwe basis gelegd voor elk toekomstig overleg tussen Palestijnen en Israël', stelt Marwan Barghoeti, de leider van FATAH op de Westelijke Jordaanoever. 'Wij kunnen opnieuw gaan onderhandelen, maar tegelijk moeten we de *Intifada* voortzetten. De Palestijnen zullen nooit naar het punt teruggaan, waar de Israël's aan de ene kant onderhande-

len en aan de andere kant nederzettingen bouwen en feiten aan de grond creëren. Die tijden zijn voorbij.'

uit: *Middle East International* van 10 november 2000

Graham Usher schrijft voor onder meer *Middle East International*, *al-Ahram Weekly*, *The Economist* en *Red Pepper*. Zijn laatst verschenen boek is *Dispatches from Palestine - the Rise and Fall of the Oslo Peace Process*, New York/Londen [Pluto Press] 1999; 197 pp.

vertaling: Jochem van Oosten

hond & kat

wie adviseert Bush en Gore inzake het Midden-Oosten?

Ian Urbina

Afgezien van steun aan de sancties tegen Irak en voor verplaatsing van de Amerikaanse ambassade naar Jeruzalem, hebben de kandidaten Al Gore en George W. Bush slechts spaarzaam openbare uitspraken gedaan over het Midden-Oostenbeleid. Maar er kan veel worden afgeleid uit hun keuze van adviseurs. Wat het Midden-Oostenbeleid betreft lijken er tussen Bush en Gore geen principiële, maar slechts graduele verschillen te bestaan.

Het rechtse American Enterprise Institute (AEI) - het tehuis van Newt Gingrich, Charles Murray en Dinesh D'Souza - zou zeker het liefst een Republikeinse presidentskandidaat zien die zich op buitenlands-politiek terrein onderscheidt van zijn Democratische tegenhanger. Maar tijdens door dit instituut georganiseerde rondetafeldebatten op 14 en 22 juni is vastgesteld, dat George W. Bush en Al Gore grotendeels hetzelfde scenario volgen. De paar tegenstellingen die de forumdeelnemers nog konden vinden waren geen tegenstellingen tussen Bush en Gore, maar veel meer tussen de twee kandidaten enerzijds en Bill Clinton anderzijds.

Volgens de voor deze gelegenheid bij-

geengeroepen verzameling van huidige en vroegere regeringsfunctionarissen en media-commentatoren zouden zowel Bush als Gore de Amerikaanse macht buitenslands veel agressiever afdwingen dan president Clinton. Robert Kagan, een veteraan uit de regering-Reagan, noemde Bush 'een gemiddelde jongen' die de wereld benadert in termen van 'goeden tegen slechten [en] democratie tegen tirannie. En dat is een eenvoudiger wereld.' In een discussie waarin Gore centraal stond, schatte men de Democratische kandidaat in als een havik in het Witte Huis van Clinton. Zoals Doyle McManus van de *Los Angeles Times* vlot liet zien wordt dit door de staat van dienst van Gore bewezen. [Gore] was eerder bereid militaire interventies

te overwegen en te steunen, van Grenada in 1983, waar onder de Democraten geen algemene consensus over was, tot de Golf-Oorlog [1990-1991] en Bosnië in 1993. Hij is geen gevangene van het Vietnam-syndroom.

Volgens de forumdeelnemers van AEI voelen de kandidaten ook veel minder dan president Clinton voor steun aan humanitaire missies en VN-missies. Er was algemene instemming met de evaluatie van de vroegere adjunct-minister van defensie Richard Perle, volgens welke de regering-Clinton 'zeer goed op Kofi Annan reageerde en ontstellend slecht op enkele gevaarlijke leiders die ons geen goed hart toedragen'. De deelnemers waren het erover eens dat Bush alleen zou interveniëren als landsbelangen van levensbelang op het spel staan. De deelnemers aan de discussie over Gore schreven de vice-president een even sceptische benadering toe van de internationale verantwoordelijkheid van de Verenigde Staten: 'In tegenstelling tot president Clinton zul je Al Gore niet horen spreken over zo'n ruim engagement (...) tot humanitaire interventie', zo concludeerde McManus.

de 'Vulcans' van Bush
Welke opvattingen zouden deze twee mannen hebben met betrekking tot het Midden-Oosten? Wat de belangrijkste kwesties betreft zijn zij niet van elkaar te onderscheiden. Beiden hebben zich in het openbaar ervoor uitgesproken de Amerikaanse ambassade in Israël naar Jeruzalem te verplaatsen. Geen van beiden toont ook maar de geringste neiging om de economische sancties tegen Irak op te heffen. Toen kortgeleden een anti-sancties-activist van 'Voices in the Wilderness' Gore bij een openbaar optreden vroeg om zijn standpunt over deze kwestie te geven, lachte Gore hem uit; de veiligheidsmensen van Bush arresteerden de leden van de groep nog voordat ze het gebouw binnen konden gaan. Gore en Bush hebben slechts spaarzaam uitspraken gedaan over een concrete politiek, maar er kan veel worden afgeleid uit hun keuze van adviseurs: een boevenarchief van niet bekeerde Koude-Oorlogskrijgers en interventionisten. Wat het Midden-Oostenbeleid betreft lijken er tussen Bush en Gore geen principiële maar slechts graduele verschillen te bestaan.

Buitenlandse politiek is duidelijk de achilleshiel van Bush. Anders dan zijn vader is Bush een betrekkelijke nieuwkomer, die niet kan bogen op ervaring als ambassadeur in Peking, ambassadeur bij de Verenigde Naties, hoofd van de CIA en vice-president, alvorens een gooi naar het presidentschap te doen. Bovendien is er echte bezorgdheid ontstaan naar aanleiding van zijn zeer opvallende uitgliders - hij verwarde Slowakije met Slovenië, noemde de inwoners van Griekenland 'Grecians' in plaats van 'Greeks', en hij zakte voor een gemproviseerde quiz waarin hem de namen van vier buitenlandse leiders gevraagd werden. 'Voor het vaststellen van zijn politiek zullen zijn medewerkers voor buitenlandse politiek van kritiek belang zijn', merkte

Bush begon in augustus 1998, toen oud-president Bush in Kennebunkport, Maine, een bespreking tussen zijn zoon en Rice belegde. Binnen een paar maanden was Rice gouverneur Bush aan het helpen met het formeren van een groep mensen, die zelfs door de conservatieve commentator Robert Novak beschreven wordt als een nest haviken.

'Als we uit deze adviesraad kunnen opmaken wie de gouverneur zou benoemen als hij president wordt, dan zou zijn regering niet alleen rechts staan van die van zijn vader, maar ook rechts van die van Ronald Reagan', zo berichtte Novak aan de *Washington Post*. Tot de groep behoren Paul Wolfowitz, Richard Armitage, Richard Perle,

hard-rechtse ideologen boven elegantere Republikeinen met sterke banden met het bedrijfsleven.

een strijd om de ziel van George W.

De meest onthullende beslissing in dit selectieproces was misschien wel dat Paul Wolfowitz werd uitgekozen in plaats van Richard Haass. 'Een gevecht om de ziel van George W. Bush met betrekking tot buitenlands beleid in het algemeen, maar ook tot het Midden-Oostenbeleid in het bijzonder', aldus David Wurmser, de Midden-Oosten-specialist van het AEI. Haass is een Midden-Oosten-specialist die onder president Bush zitting had in de Nationale Veiligheidsraad als directeur voor het Nabije Oosten en Zuid-Azië, en is thans hoofd van de buitenlands-politieke studies van het Brookings Institute. Hij komt uit de tak van de Republikeinse Partij die vooral geïdentificeerd wordt met president Bush en James Baker, een vleugel die zich in 1991 uitsprak tegen voortgezette achtervolging van de strijdkrachten van Saddam Hoessein, en die ook in 1992 een botsing met de Israël-lobby had over leninggaranties. Aan deze kant van de partij, waar meer banden bestaan met grote bedrijven, in het bijzonder oliemaatschappijen, neigt men gewoonlijk meer naar multilateralisme en een diplomatieke aanpak dan naar simpele militaire confrontatie. In de kwestie-Irak, bijvoorbeeld, was Haass ertegen het Iraaks Nationaal Congres [de belangrijkste coalitie van Iraakse opposi-

tionele bewegingen; red.] te bewapenen omdat hij vreesde dat dit zou leiden tot 'een oorlog in heel de regio met Syrië, Iran en Turkije'. Hij pleitte ook voor een 'meer genuanceerde Iran-politiek' en een krachtigere houding tegenover Israël.

Wolfowitz daarentegen is een vooraanstaande *hard-liner* uit de vleugel-Reagan van de partij, die een agressieve Amerikaanse politiek voorstaat als het gaat om het teruggrijpen van vermeende dreigingen. Hij is deken van de School of Advanced International

foto: Kai Wiederhöfer

Kagan op. 'Hij zal heel wat meer naar zijn grote adviseurs moeten luisteren dan Reagan deed.'

De ploeg buitenlands-politieke medewerkers van Bush, geleid door Condoleezza Rice, Soviet-specialist en vroeger hoofd van de Universiteit van Stanford, staat bekend als de 'Vulcans', een naam die slaat op Vulcanus, in de oudheid de god van de metaalbewerking. (Rice komt uit Birmingham, Alabama, waar Birmingham Steel gevestigd is en waar een standbeeld van deze god staat.) Het formeren van de ploeg van

Robert Zoellick en Stephen Halliday, die allemaal hoge staatsveiligheidsposities bekleed hebben in de regeringen van Reagan en Bush. Rice heeft geen duidelijke staat van dienst met betrekking tot het Midden-Oosten, daarom zullen Wolfowitz en Perle waarschijnlijk het meeste gewicht in de schaal leggen als het om dit gebied gaat. Opvallende afwezig zijn de ministers van buitenlandse zaken van president Bush, James Baker en Lawrence Eagleburger, en staatsveiligheidsmedewerker Brent Scowcroft; dit weerspiegelt de voorkeur die Rice heeft voor

Studies van de John Hopkins University, en oud-onderminister van Defensie. 'Wolfowitz is een van de beste vertegenwoordigers van de klassieke conservatieve Reagan-republikeinen. Hij gelooft er heilig in dat macht effectief gebruikt kan worden om meer macht te scheppen', aldus Wurmser in *The Forward* uit New York. Al jaren voert Wolfowitz actief campagne voor bewapening van het Iraaks Nationaal Congres; in februari 1997 klaagde hij tegenover de Commissie voor Internationale Relaties van het Huis van Afgevaardigden: 'Bij alle gepraat over steun aan de [Iraakse] oppositie moeten de Verenigde Staten hun eerste geweer nog leveren.' Meer recent bepleitte Wolfowitz de inzet van Amerikaanse grondtroepen om stukken Iraaks grondgebied af te snijden; tegenover *The New Republic* verklaarde hij in december: 'Er zullen Amerikaanse troepen nodig zijn om een beschermd gebied te creëren waarin oppositiekrachten zich kunnen organiseren en waarnaar eenheden van het leger van Saddam kunnen overlopen'. Generaal Anthony Zinni, bevelhebber van de Amerikaanse troepen in de Perzische Golf, noemde dergelijke plannen een 'Geitenbaai'-scenario.

Aan de uiterste rechterzijde wordt Wolfowitz nog gesteund door Richard Perle, ook een Vulcan-Koude-Oorlogskrijger en vroegere onder-minister van Defensie. Binnen de regering-Reagan verwierf Perle zich door zijn harde lijn de bijnaam 'De prins der duisternis'. Hem wordt toegeschreven dat hij een aantal solide pro-Israëlische activisten naar het Pentagon heeft gehaald die de wapenleveranties aan Israël drastisch hebben uitgebreid. In 1996 onderscheidde Perle zich doordat hij tegelijkertijd optrad als adviseur voor de campagne van Dole in de Verenigde Staten en de campagne van [Likoed-leider] Benjamin Netanyahu in Israël. Hij was de belangrijkste schrijver van 'A Clean Break', een beleidsstuk dat is uitgegeven door het Institute for Advanced Strategic

and Political Studies (Jeruzalem) en in ruime oplage verspreid; het gaf aan Netanyahu het advies de Akkoorden van Oslo die met de Palestijnen gesloten waren te annuleren. Tijdens de recente onderhandelingen in Camp David kreeg Perle ernstige kritiek toen hij de Israëlische delegatie het advies gaf zich op te maken om weg te lopen, om aldus te voorkomen dat ze een pion in de campagne van vice-president Gore zou worden. De uitspraken van Perle kwamen hem te staan op een strenge berisping door het Witte Huis, dat hem verweet dat hij de partijpolitiek in de internationale diplomatie had gebracht. De campagneleiding van Bush distandeerde zich haastig van de opmerkingen van Perle, en stelde dat hij 'voor zichzelf gesproken' had. In de ogen van Wolfowitz en Perle kan de Amerikaanse macht zich het best laten gelden met een ijzeren vuist, zonder de fluwelen handschoenen waarvan de vleugel Baker-Haass zich pleegt te bedienen.

de keuze van Cheney

Toen Bush op 26 juli zijn vaders minister van Defensie, Dick Cheney, tot kandidaat voor vice-president koos, leidde dit aanvankelijk tot de ietwat verbouwereerde speculatie dat deze wat het buitenlands beleid betreft een matigende invloed zou kunnen zijn als Bush jr. in het Witte Huis zou zitten. William Hartung, stafid van het World Policy Institute, merkte op: 'Het ironische van Dick Cheney is dat hij weliswaar het conservatiefste stemgedrag van de moderne tijd heeft vertoond, maar dat hij als het om het Midden-Oosten gaat wel eens een temperende invloed op de rest van de buitenlands-politieke ploeg van Bush zou kunnen zijn. Tussen de Republikeinse isolationisten zal Cheney een mondiaal gericht man van het bedrijfsleven zijn. Waar zij dreiging zien, ziet hij markten.' Inderdaad heeft Cheney als president-directeur van Halliburton, de grootste olie-leverancier ter wereld, de economische sancties tegen Iran krachtig veroordeeld, hij betitelde deze als gemiste financiële kansen.⁽¹⁾

Maar Cheney's staat van dienst wekt de indruk dat hij zich bij de Vulcans goed thuis zal voelen. 'Vergis je niet, de man is een imperialist van de meest traditionele soort', aldus Pratap Chatterjee, beleidsadviseur van Project Underground, een groep die de olie-industrie kritisch volgt. 'Hij zal misschien een beëindiging van de sancties in overweging willen nemen, maar zeker niet uit sympathie voor de Iraniërs. Cheney zal de eerste zijn die een bloedige dictator in deze landen steunt om te zorgen dat de olie in onze richting blijft stromen.' Toen Cheney minister van Defensie was had hij als motto voor het Midden-Oosten: 'Wapens voor onze vrienden, wapenbeheersing voor onze vijanden', en tijdens de Golf-Oorlog [1990-1991] behoorde hij tot de weinige ingewijden die op een grootscheepse invasie ter land aandrongen. Toen

hij nog bij Halliburton was weigerde Cheney conferenties bij te wonen waar de Iraki's bij aanwezig waren. Toen hij in het Pentagon zat heeft hij weliswaar de omvang van de strijdkrachten verminderd, maar dit zat niet zozeer in een werkelijke vermindering van Amerikaanse militaire activiteiten in het buitenland, veel meer in toegenomen uitbesteding van die activiteiten aan grote bedrijven. Uiteraard heeft dit laatste Cheney niet gehinderd toen hij van de overheid overstapte naar het bedrijfsleven.(2)

de eenmansploeg van Gore

Gore heeft een adviesploeg voor buitenlandse zaken samengesteld die uit 25 mensen bestaat, voornamelijk veteranen uit het begin van de regering-Clinton. Tijdens zijn ambtstermijn onder president Clinton wendde Gore zich voor buitenlands-politiek advies nu en dan tot Sandy Berger, Clintons adviseur voor staatsveiligheid, en tot Richard Holbrooke, de vertegenwoordiger bij de Verenigde Naties, door velen beschouwd als de eerste kandidaat voor minister van buitenlandse zaken in een regering-Gore.

Maar op het ogenblik lijkt er slechts één man te zijn die echt invloed heeft op de beslissingen van Gore, namelijk Leon Fuerth. Fuerth diende vroeger in de buitenlandse dienst en is thans een adviseur buitenland-politiek op kabinetsniveau die zich erop beroemt dat hij een meester in de discretie is. Hij heeft zijn eigen optreden omschreven als 'naamloos, gezichtloos en reukloos', aangezien zijn ideeën 'eigendom van de vice-president zijn'. Verwacht wordt dat Fuerth directeur voor staatsveiligheid zal worden als Gore tot president gekozen wordt, en tussen de twee mannen bestaat een uitzonderlijk hechte relatie. Tijdens de kabinetsvergaderingen van president Clinton ging hun gewoonte om briefjes met adviezen uit te wisselen zo storend werken dat besloten werd dat Fuerth in afwijking van het protocol meteen rechts van de vice-president mocht zitten. Fuerth staat bekend om zijn norsheid en heeft zich in kringen van het State Department de bijnaam 'Darth Vader' verworven.

Door de jaren heen heeft Fuerth Gore consequent aangemoedigd om agressieve buitenlands-politieke standpun-

ten in te nemen. De krachtigste standpunten van Fuerth hadden betrekking op Irak, Iran en Noord-Korea, landen die hij onder vier ogen gekarakteriseerd heeft als 'reusachtige puisten op diverse delen van het lijf'. De hervormingspogingen van Iran maken op Fuerth bij voorbeeld geen enkele indruk. Hij heeft een krachtige en dure lobby gevoerd voor een omstreden en duur plan om olie en gas uit de Kaspische Zee aan te voeren via een route die Rusland en Iran vermijdt. In 1998 heeft Fuerth vergeefs gevochten om president Clinton over te halen sancties af te kondigen tegen drie buitenlandse bedrijven die grote investeerders waren in de energiesector van Iran; hij stelde daarbij dat het blokkeren van investeringen in Iran het waard was om de Europese Unie voor het hoofd te stoten.

Tijdens de campagne die Gore in 1988 voerde voor de presidentskandidatuur hielp Fuerth hem een krachtige pro-Israel-opstelling te formuleren.(3) Gore

kritiseerde toen de regering-Reagan omdat deze de Israëlische [Likod] minister-president Yitzhak Shamir onder druk zette om gebied dat in 1967 bezet was te ontruimen in ruil voor vrede met de Arabische buurlanden. In 1990, na de Iraakse invasie van Koeweit, produceerde Fuerth een acht centimeter dik dossier waarin werd uiteengezet dat Gore moest breken met de andere Democratische senatoren en vóór deelneming aan de oorlog moest stemmen. Senator Gore was één van zes Democraten die de oorlog steunden. Fuerth was ook al in een vroeg stadium een krachtige bepleiter van militaire acties tegen de Servische strijdkrachten.

De visie die Fuerth op Irak heeft verschildt weinig van die van de adviseurs van Bush. In een recent interview dat werd aangekondigd als een 'gesprek van heren' botste Fuerth met Robert Zoellick, een adviseur van Bush en vroegere onder-minister van Buiten-

landse Zaken, toen het over Irak ging. Hun echte meningsverschil ging echter niet over de vraag of er wel of niet geweld gebruikt moest worden, maar over de vraag of het nu aan president Clinton of aan president Bush te wijten was dat Saddam Hoessein niet al lang dood was. De weg van de diplomatie werd niet besproken, evenmin als de mogelijkheid van strenge militaire sancties en opgevoerde grensinspecties. Ook sprak geen van beiden over opheffing van de economische sancties waardoor volgens UNICEF-schattingen 250 Iraakse burgers per dag om het leven komen. Evenals zijn mede-Vulcans bepleit Zoellick het gebruik van Amerikaanse lucht- en/of grondstrijdkrachten om Iraaks gebied te veroveren, maar Fuerth blijft bedeesder. 'Eens zal Saddam Hoessein een fout maken die ons in de kaart speelt (...) [D]ie fout zal ons het legitieme recht geven om hem aan te pakken', zo merkte Fuerth op, en hij voegde eraan toe dat een dergelijke reactie van de Verenigde

Staten wel of niet gecoördineerd kan worden met de Iraakse oppositie.

Het feit dat Gore senator Joseph Lieberman (Democraat uit Connecticut) tot zijn vice-presidentskandidaat koos was weliswaar gebaseerd op binnenlands-politieke overwegingen, maar geeft een nog duidelijkere vingervijzing van zijn waarschijnlijke buitenlands-politieke oriëntatie. Lieberman behoorde net als Gore tot de zes democraten die lobbyden voor de Golf-oorlog van 1990/'91, en is sindsdien steeds krachtig voorstander geweest van voortzetting van de sancties en steun aan de Iraakse oppositie. Lieberman steunt de Star Wars en heeft consequent tegen elke verlaging in de begroting van het Pentagon gestemd. Hij is een van de grootste ontvangers van geld van AIPAC en heeft felle kritiek geleverd op het Midden-Oostenbeleid van de regering Clinton-Gore omdat dit te zacht was tegenover de Palestijnen. In 1997 schreef hij aan Clinton: 'Onze regering blijft, tegen de realiteit in, een Midden-Oostenbeleid van neutraliteit volgen. Dat is verkeerd. Neutraliteit is hier niet verdiend.' De brief beklemtoonde dat er 'geen concessies meer' gedaan mochten worden aan Yasser Arafat, 'de boosdoener die weigert de terreur te beëindigen'. Een regering Gore-Lieberman zou waarschijnlijk in het 'vredesproces' van Oslo een nog minder onpartijdige bemiddelaar zijn dan de in diskrediet geraakte regering-Clinton.

In dit verkiezingsseizoen zijn de kandidaten Bush en Gore in het buitenlandse beleid nog minder van elkaar te onderscheiden dan in het binnenlands beleid. Te oordelen naar de Midden-Oosten-'deskundigen' die hen omringen is het niet waarschijnlijk dat de Amerikaanse Midden-Oostenpolitiek zich in een progressieve richting zal bewegen, welke kandidaat ook gekozen wordt.

noten

- 1 Er zijn meer directies van oliemaatschappijen die zich uitgesproken hebben tegen de sancties tegen Iran en Irak met als argument dat zij Amerikaanse bedrijven benadelen in hun concurrentie met Franse en Russische bedrijven. In een toespraak op de Georgetown Universi-

ty op 30 maart 1998 noemde president-directeur Lucio Noto van Mobil sancties een klassieke 'lose-lose policy'. Center for Contemporary Arab Studies, CCAS Newsletter (voorjaar 1998).

- 2 Als president-directeur van Halliburton was Cheney het brein achter de aankoop van bouw-gigant Brown and Root, wiens militaire contracten vervolgens stegen tot meer dan 650 miljoen dollar per jaar, 'genoeg om dit bedrijf tot de eerste twintig contractanten van dit departement in het boekjaar 1999 te laten behoren, terwijl ze in het boekjaar 1998 nog op de 42e plaats stond'. William Hartung, 'Moderate or Militant: Will the Real Dick Cheney Please Stand Up?'; *Foreign Policy in Focus Commentary*, 27 juli 2000. <http://www.foreignpolicy-infocus.org/commentary/cheney.html>.
- 3 Gore zette deze lijn voort bij het jaarlijkse AIPAC-beleidsdiner op 23 mei, waar hij nog eens het beroemde verhaal vertelde van de ontmoeting die Israels eerste minister-president David Ben-Goerion had met de Amerikaanse ambassadeur Ogden Reid. Toen Reid aankwam stond Ben-Goerion op zijn hoofd, bij wijze van yoga-oefening; Reid volgde onmiddellijk zijn voorbeeld, zodat de twee hun bespreking konden beginnen. Voor Gore was de moraal van het verhaal duidelijk: 'Zelfs als de wereld op haar kop staat, kijken de Verenigde Staten en Israel elkaar in de ogen.' Tekst van de toespraak op <http://www.algore2000.com>.

uit: *Middle East Report*, nummer 216 (Fall 2000), pp. 9-12

Ian Urbina is *freelance* journalist te Washington.

vertaling: Paul Kuiper

interview met Anja Meulenbelt, auteur van *Het Beroofde Land*

Dit najaar publiceerde Anja Meulenbelt een lijvig boek over het conflict tussen Israëli's en Palestijnen, getiteld *Het Beroofde Land* (Amsterdam, Uitgeverij Van Gennep, 384 pp.).

Zonder een oorzakelijk verband te willen suggereren, brak rond die tijd de *Intifada al-Aqsa* uit, wat de belangstelling voor een boek als dit alleen maar vergroot zal hebben. Hieronder de bewerkte tekst van een interview dat Liesbeth van der Kruyt op dinsdag 17 oktober voor de KRO-radio van Anja Meulenbelt afnam.

(...)

[over de berichtgeving in de media sinds het uitbreken van de *Intifada*]

Meulenbelt: (...) Kijk, je krijgt altijd wel de beelden van de stenen gooien - de radicale jongeren, maar wat je natuurlijk nooit in beeld krijgt - ik heb het zelf gezien - dat is een grote demonstratie van vrouwen en kinderen die kaarsen dragen. Als er geen doden vallen, dan is het geen nieuws. Of een demonstratie van artsen die zich grote zorgen maakten toen het vliegveld in Gaza was afgesloten, m.a.w. dat er straks geen medicijnen meer zijn en dat levensgevaarlijk gewonde mensen of ernstig zieken niet meer vervoerd kunnen worden. Dat er niet alleen mensen doodgaan aan kogels, maar ook vanwege het feit

dat ze Gaza niet uit kunnen. Dat soort beelden krijg je bijna nooit te zien.

interviewster: Bijvoorbeeld over die rare situatie waarin de Palestijnen leven, je zou eigenlijk kunnen zeggen verspreid over een aantal eilandjes, die onderling van elkaar geïsoleerd zijn. Daar hebben we het zo nog over, want dat wordt uitgebreid in uw boek beschreven. Nog even over die berichtgeving, want daaraan heeft de tv-criticus Maarten Huygen [*NRC-Handelsblad*] vorige week bijna dagelijks aandacht besteed, over die beeldvorming. Als je Palestijnen in beeld ziet, dan zie je altijd hysterische mensen of jongeren die stenen gooien of met een lijk slepen, terwijl je van Israëlische, joodse zijde altijd beschaafd sprekende mensen ziet.

Ja.

Was dat bij CNN ook zo?

Dat begint een beetje te veranderen, maar ja, waar is de televisie bij? Ik wil hier geen sensationeel verhaal houden, maar op weg van Tel Aviv naar het Erez checkpoint [de toegang tot de Strook van Gaza] hadden we een Palestijnse chauffeur, omdat geen Israëlische taxi naar Gaza wil rijden. Onderweg - en dat hadden we niet verwacht - zijn we aangevallen door joodse kolonisten. Dat zie je dus niet.

Woedende menigten?

Woedende menigten. Het erge was, wij hadden het aanvankelijk niet door. Want wij zagen zwaailichten van politie-auto's. Dan denk je: er is een

ongeluk gebeurd. Maar we zagen behalve zwaailichten, ook vuur en een menigte mensen. We stopten en werden omringd door een groep woedende mannen met keppeltjes. Toen pas zagen we dat het kolonisten waren, die de taxi keken wie er in de taxi zat. Wij riepen nog: 'Wij komen uit Nederland'. Ze keken vervolgens naar onze chauffeur. Die was, zoals gezegd, Palestijn. Op dat moment begonnen ze te schreeuwen: 'Arabieren, Arabieren'. Ze gooiden een steen door onze ruit en schopten tegen onze auto. Niet mis hoor. We zijn weg kunnen komen. Ik vraag me af wat er met die chauffeur g gebeurd zou zijn, als er geen buitenlanders in die auto hadden gezeten. De politie stond erbij, maar deed niets. Dat soort beelden zie je zelden op televisie. Je ziet vreselijke beelden van die twee mannen die in Ramallah zijn vermoord. Wat je niet ziet, zijn lynchpartijen in Israël zelf op Palestijnen.

Je moet al die beelden zien?

Eigenlijk wel.

Het Beroofde Land is een partijdig boek, zegt Anja Meulenbelt zelf, maar het beschrijft wel de waarheid, de objectief waarneembare waarheid van het alledaagse leven van het Palestijnse volk. In 1994 was zij voor het eerst in Gaza en nadien is ze er nog vele malen geweest. Vorige week nog. Dit weekend keerde ze terug. U zei me net dat u daar een eigen flat hebt?

Nee hoor, maar ik heb daar wel een vaste plek. De flat wil nog wel eens veranderen. De mensen met wie we daar samenwerken hadden ons - omwille van onze veiligheid - ditmaal dicht bij hun organisatie ondergebracht, niet wetend dat er een raket-aanval zou komen en dat een raket ongeveer honderd meter van onze flat zou inslaan. Wij zijn tijdig weggekommen, maar het was allemaal wel angst-aanjagend.

Een raketaanval op Ramallah, op het politiebureau.

Nee, ik heb het over Gaza. Dat is nu eenmaal Israël: er worden in Ramallah mensen vermoord en dan gooi je raketten op Gaza. Die mensen daar hebben helemaal niets gedaan. Tevoren is [door Israël] aangekondigd: alle militaire doelen, of politiebureaus

moet je zeggen, kunnen onder vuur genomen worden. Daarop zijn wij in aller haast geëvacueerd. Want wij zaten inderdaad dicht bij de plek waar raketten konden gaan vallen. Dat is dan ook gebeurd. We hebben, wegvluchtend, de eerste inslag nog kunnen horen.

Uw boek Het Beroofde Land is een pijnlijk gedetailleerde beschrijving van wat je allemaal meemaakt als je in de Bezette Gebieden woont ...

Of in Israël zelf, want dat is een verhaal waar heel weinig mensen in Nederland iets van weten. Pas nu de Palestijnen in Israël zelf in opstand zijn gekomen, begint het door te dringen dat daar ook een miljoen Palestijnen wonen.

Ja, die heten dan eufemistisch Arabische ...

'Israelische Arabieren'. Zo noemen zij zichzelf niet. Ze noemen zich Palestijnen.

U bent in 1994 in Gaza terecht gekomen. U werkt inmiddels voor een organisatie die zich met gehandicapten bezighoudt. Hoe is dat zo gekomen?

Eigenlijk een beetje toevallig. Ik was eerder al geïnteresseerd geraakt hoor, want ik kende hier al Palestijnen. Daarvoor hadden joodse vrienden en familieleden voor mij een gezicht, een verhaal, een geschiedenis. Palestijnen waren abstract. Op het moment dat je in Nederland iemand ontmoet die Palestijn is, dan krijgt een en ander een verhaal, dan wordt het allemaal erg anders. Ik ben enkele jaren geleden door Artsen Zonder Grenzen uitgenodigd om naar Israël/Palestina te gaan en heb over mijn ervaringen een boek over geschreven. Ik was zo verschrikkelijk onder de indruk van de ernst van de situatie daar en de gedachte hield me

bezig: 'Hoe komt het dat ik dit niet wist? Waarom is dit mij niet verteld, of waarom heb ik die informatie zelf niet opgezocht?' Min of meer door toeval ben ik met een organisatie van gehandicapten in Gaza in aanraking gekomen. Dat zijn fantastische mensen. Het zijn gehandicapten die zelf een organisatie hebben opgericht om andere gehandicapten te helpen, kinderen, volwassenen, een eigen school, want gehandicapte kinderen kunnen niet naar gewone scholen, een eigen kliniekje, huisbezoeken... Ik vond het zo geweldig wat zij deden en dacht: dit is nu een heel praktische vorm van ondersteuning.

Hun organisatie wordt vanuit Nederland gesteund?

Ja. Wij doen vreselijk ons best om [via onze eigen Stichting Kifaia in Amster-

dam] geld in te zamelen, om bijvoorbeeld te helpen voorkomen - je kunt het haast niet geloven - dat gehandicapte kinderen doodgaan omdat zij infecties oplopen vanwege een tekort aan pampers. Onze volgende actie wordt dan ook: pampers voor Palestina. Het klinkt raar, hè, in een oorlogssituatie, maar dat is wat er [ook] nodig is.

Even terug naar uw boek. Ik heb het op enkele bladzijden na helemaal gelezen. En, eh, het is heel erg veel. Op een gegeven moment heb je zoiets van: ik wil het niet meer weten...

Dat kan ik me heel goed voorstellen.

Het is allemaal ook zo erg. Over veel van de afzonderlijke zaken heb je ooit al eens wat gehoord of gezien, maar allemaal achter elkaar verteld, dat mensen op eilandjes leven en dat zij niet van de ene plek naar de andere kunnen omdat er een strook Israël tussen zit, omdat je een grensovergang moet passeren, dat je moet wachten, dat je een blauwe of een gele kaart moet hebben, dat je geen huis mag bouwen, terwijl kolonisten die dat [op grond van het internationaal recht] niet mogen, daar wel toestemming voor krijgen... ga zo maar door.

Ja, als mensen zeggen: het is een onverdragelijk boek, als mensen moei-

te hebben om door de eerste hoofdstukken heen te komen en denken: ik wordt er nu goed beroerd van, ik wil niet meer... daar heb ik erg veel begrip voor. Het was ook niet leuk om te schrijven. Ik heb wel leukere boeken geschreven, over katten en over weet ik wat. Het is een onverdragelijk verhaal.

U zegt ook in het voorwoord heel nadrukkelijk: het is geen objectief boek. Het is het verhaal van de Palestijnen. Toch probeert u het allemaal wel zoveel mogelijk te objectiveren.

Ik maak een onderscheid. Ik zeg: het is een partijdig boek, maar ik ga ervan uit, dat zo gauw je werkelijk de moeite neemt om de feiten onder ogen te zien, je niet langer neutraal bent. Het is als was je getuige van een misdrijf: dan ben je niet langer neutraal. Als je weggloopt ben je medeplichtig. Wat ik wel gedaan heb - daarom is het ook zo'n dik boek geworden - is ervoor te zorgen dat het goed is gedocumenteerd. Dat ik niet alleen maar een opinie of een indruk geef. Ik heb uitgezocht wat er van waar is en dan wordt het een vreselijk verhaal. Dan kun je niet langer onpartijdig zijn en doen alsof je neutraal bent. Als het echt gaat om onrecht, dan kun je niet neutraal zijn.

Wat is, laten we zeggen, een doorsnee Palestijns gezin? Hoe leeft zo'n gezin?

Dat hangt er erg vanaf waar dat gezin woont. Want er zijn grote verschillen of je in een vluchtelingenkamp in Libanon leeft, of dat je een vluchtelingengezin in de Strook van Gaza bent, of dat je op de Westelijke Jordaanoever of in Israël zelf woont. Ik ken Gaza het beste en daar zijn grote gezinnen. Een van de vreselijke dingen die ik moest concluderen: iedereen zat maar te toe kijken hoe het met dat zogenaamde vredesproces liep en iedereen, ook Palestijnen die behoorlijk kritisch tegenover die Oslo-Akkoorden stonden, dacht: Het zal, hoe dan ook, nooit slechter worden dan we het nu hebben. Daar hebben ze zich behoorlijk in vergist. Want in Gaza is de levensstandaard sinds 1993, sinds die handtekeningen van Rabin en Arafat, gedaald.

Maar hoe kan dat?

Omdat na 1993 de grenzen [tussen Israël en de Bezette Gebieden] vaak afgesloten zijn, omdat een groot aantal Palestijnse mannen en vrouwen [?] die in Israël werk hadden, de Bezette Gebieden bijgevolg niet meer konden verlaten. In de Strook van Gaza, waar 1,4 miljoen mensen samengepakt zitten op een stuk land dat iets groter is

foto: Kai Wiederhöfer

dan Texel, is vrijwel geen werk. Er is bijna geen land meer. Ja, er is nog wat land dat bebouwd kan worden, maar de opbrengsten daarvan kunnen niet geëxporteerd worden, want Israël verhindert dat. Alle produkten die ze zelf niet kunnen maken moeten de inwoners van Gaza uit Israël importeren. Het is uiterst cynisch dat Israël aan Gaza verdient. Dat kan je nauwelijks geloven, hè? Na Amerika zijn de Bezette Gebieden Israëls tweede afzetgebied. Alle melk die daar gedronken wordt moet in Israël gekocht worden.

Waarom moet dat dan?

Vraag dat aan Israël.

Waarom kunnen ze niet zelf voor melk zorgen?

Omdat er niet genoeg koeien zijn. Er is niet genoeg land.

Omdat er bijna 1,5 miljoen mensen op een gebied ter grootte van Texel moeten wonen?

Ja. En voor de mensen is er vrijwel geen werk. Elk moment dat de grens dichtgaat en er weer zoveel duizend mensen niet in Israël kunnen werken, zijn er weer zoveel duizenden gezinnen, die op die dag geen inkomsten hebben.

En kan Israël zich dit permitteren om die werknemers buiten te houden?

Israël heeft hard geprobeerd om buitenlandse arbeiders te importeren, onder meer Philipino's die het daar ook niet erg best hebben. Ze hebben bovendien een massa Russen over laten komen, maar die zijn vaak niet bereid om het werk te doen dat Palestijnen voor minder dan het minimumloon wel doen. Het gaat vooral om bouwvakkers. Dat is ook zo cynisch: een groot deel van de joodse nederzettingen is gebouwd met Palestijnse handen.

In uw verslag noemt u een Palestijnse familie, waarvan de man bouwvakker is, die inmiddels ziek in bed ligt. Hij bouwde voor joodse kolonisten nederzettingen in de Bezette Gebieden, terwijl Palestijnen op hun eigen grond niet voor zichzelf mogen bouwen.

Ja, dat is niet erg logisch. De enige

logica die je daarachter kunt bedenken is dat Israël eigenlijk al vanaf de oprichting van de staat bezig is om zoveel mogelijk land in handen te krijgen met daarop zo min mogelijk Palestijnen. Neem de situatie rond Jeruzalem. In Oost-Jeruzalem dat overwegend door Palestijnen wordt bewoond, zijn hele stukken land door Israël in beslag genomen om daarop joodse nederzettingen te bouwen. Palestijnse dorpen raken [als gevolg van de Israëliëse politiek van onteigening] gemeenschappelijk beheerde grond kwijt, waarop zij tot dan hun vee lieten grazen. Soms krijgen ze geen toestemming om op hun eigen grond een huis te bouwen. Het zijn pogingen om de Palestijnen zoveel mogelijk in reservaten bij elkaar te drijven, om op het moment dat er dan een vredesakkoord wordt getekend te kunnen zeggen: voilà, dit zijn de vijf eilanden - geheel omringd door Israël, m.a.w. zonder een buitengrens - waarover Palestijnen de zeggenschap zullen hebben. Het is zoiets als was eerder de Indianen in Amerika is overkomen, die in reservaten werden opgesloten. Of zoals in Zuid-Afrika destijds de Bantoestans. Vanzelfsprekend geeft dat een onhoudbare situatie.

En dat zijn broeinesten van haat, wraak...

Natuurlijk. Dat konden ze in Zuid-Afrika ook niet volhouden en dat zullen ze in Israël evenmin kunnen.

Maar ja, Nelson Mandela heeft wel veel van zijn politieke eisen en verlangens moeten inslikken. Misschien dat Arafat iets meer van Mandela zou moeten hebben? [sic]

Mandela heeft in de gevangenis gezeten en heeft vandaaruit laten weten: We zweren het gewapend verzet niet af voordat de apartheid is afgeschaft. Dat durft Arafat niet. In de berichtgeving wordt vaak de indruk gewekt alsof er twee legers tegenover elkaar staan. Dat is natuurlijk niet zo. Er staat één leger tegenover een bevolking. Arafat kan morgen wel roepen: 'We houden op met vechten', maar het is zeer de vraag of de bevolking dat zal pikken. Zij moet zien te overleven, dat is haar grootste probleem. De mensen die ik ken, in Gaza, die absoluut geen heethoofden zijn, zijn ongelooflijk vastberaden. Die weten dat ze zullen verlie-

zen, maar toch denken ze: Ze kunnen ons niet allemaal doodschieten. Dit is geen leven, dit biedt geen toekomst, dus we moeten wel.

Het is eigenlijk een cynisch toeval dat uw boek net nu is uitgekomen.

Er is mij wel gevraagd of ik het allemaal zo gepland heb, maar zo helderziend ben ik echt niet hoor, dat ik wist dat er juist nu zo'n grote crisis zou uitbreken.

Ja, er staat zoveel in het boek en er valt zoveel te vertellen, we moeten er een paar dingen uithalen. De laatste twee, drie weken is er wat meer aandacht voor het feit Ehoed Baraks voorstellen in Camp David, waarvan Bill Clinton vond dat Arafat die nu maar eens moest ondertekenen, voor de Palestijnen te mager waren. Als je uw boek leest, dan zie hoe verschrikkelijk weinig land de Palestijnen geboden wordt. Heb je het gevoel dat Baraks voorstel niet langer haalbaar is, dat daar geen handtekening meer onder zal komen?

Het akelige is dat in 1967 de Westelijke Jordaanoever en de Strook van Gaza door Israël zijn bezet. Als je nu even nadenkt - niet over wie heeft er gelijk en wie heeft er gewonnen, want Israël heeft de macht - als je even nadenkt over de toekomst van miljoenen Palestijnen die daar leven. Die kun je toch niet de lucht in schieten? Daar moet iets mee. Dan is het vanuit Israëliësch oogpunt toch waanzinnig onverstandig geweest om meteen de zaak daar vol te bouwen met nederzettingen. En dat was echt de bedoeling, hoor. Ook onder Barak is de bouwactiviteit in de nederzettingen met 90 procent toegenomen.

Ik hoorde van de week, dat onder Barak meer nederzettingen zijn gebouwd dan onder zijn [ultra-nationalistische] voorganger Benjamin Netanyahu.

Ja, en tegelijkertijd zit hij aan de onderhandelingstafel en doet net of hij bereid is waanzinnige concessies te doen. Dat heet overigens altijd concessies: Je schopt iemand uit zijn huis en geeft hem uiteindelijk de helft terug en roept vervolgens: 'dit is een geweldige concessie'. In feite heeft Israël met de bouw van nederzettingen de vorming

van een levensvatbare Palestijnse staat onmogelijk gemaakt.

/s het de bedoeling dat die eilanden inderdaad eilanden blijven?

Zolang er geen akkoord is ondertekend, weet je niet echt wat de bedoeling is. Het gerucht gaat dat 90 procent van de Westelijke Jordaanoever teruggegeven zal worden. Dat is meer dan er ooit is geboden. Tegelijkertijd zie je dat er in de Bezette Gebieden door wordt gegaan met de aanleg van een Israëlisch wegnnet ten behoeve van de kolonisten. Er worden ook steeds meer controleposten gebouwd. Ik heb die bij Bethlehem gezien. Dat is opnieuw zo'n controlepost waar twee ingangen zijn: een voor Palestijnen uit de Bezette Gebieden en een voor overige personen. Dat betekent dat je elk moment de boel af kunt sluiten. We hebben met de huidige crisis gezien wat dat betekent. In een half uur zijn alle Palestijnse steden hermetisch van elkaar afgesloten en kunnen mensen niet naar het ziekenhuis, kunnen kinderen niet naar school. En dit moet dan zogenaamd een Palestijnse staat worden. Dat is natuurlijk...

Het is ook zonder dat de boel hermetisch wordt afgesloten al vrij lastig als je naar een ziekenhuis dat in een ander deel van het Palestijnse gebied ligt.

Zeker. Wat bijna niemand weet: Gaza grenst aan Egypte. Gaza heeft zogenaamd autonomie. Dan rijdt je naar de grens met Egypte en denk je: de mensen uit Gaza kunnen Egypte in en handel drijven met de andere Arabische landen. Het is aan hen te beslissen wat ze willen importeren en exporteren. Helemaal niet. Daar zijn grote prikkeldraadversperringen, wachttorens, Israëlische mitrailleurs, Israëlische vlaggen. Dus het is nooit de bedoeling geweest om de vorming van een Palestijnse staat toe te staan, waar mensen werkelijk vrij kunnen leven.

Ik had zelf na zo'n 150 bladzijden het gevoel om een steen uit de stoep te halen en die zelf te gaan gooien. Tegelijkertijd dacht ik: Ik zou mijn kinderen dat toch niet laten doen. Daarover is nu veel te doen. De Palestijnen wordt verweten dat ze hun kinderen gebruiken om een oorlog uit te vechten.

Ja, dat kun je ook haast niet begrijpen als je de situatie daar niet kent. Om te beginnen beseffen wij hier niet dat je kinderen niet thuis kunt houden, dat je kinderen niet kunt beschermen tegen geweld van buitenaf. Als je in een oorlogsgebied en onder bezetting leeft, dan blijkt dat je je kinderen sowieso niet kunt beschermen. Kinderen zijn tijdens de Intifada, op weg naar school afgerammeld, scholen zijn gesloten. Wat kinderen meemaken... Bijna alle kinderen, en nu de jongsten onder hen, hebben de laatste golf van geweld meegemaakt, hebben gezinsleden verloren, ze hebben traangasaanvallen overleefd - en dan hebben we het niet

zelf willen gaan. Ze willen liever iets doen dan thuis zitten. Het is vreselijk, maar de hele bevolking is behoorlijk getraumatiseerd en de kinderen ook. Daar is onderzoek naar gedaan. Het blijkt psychisch beter te gaan met kinderen die de straat op gaan en wat doen, dan met kinderen die bang thuiszitten en niet weten wat er allemaal gebeurt. Dat is erg, maar dat is wel de realiteit. Die jongens willen hun aandeel leveren. Die willen iets doen, ook met hun woede iets doen. En dan komt er nog iets bij dat wij moeilijk kunnen begrijpen, maar naar mate mensen wanhopiger worden gaat zo'n religieuze gedachte, dat wie nu sterft tenminste in de hemel komt,

om gewoon traangas. Kinderen hebben aan alle kanten de oorlog meegeemaakt. Kinderen van 10 tot 12 jaar worden tegenwoordig van school gehaald, omdat er iemand geld moet verdienen. Het is sowieso niet een situatie waarin je je kinderen kunt beschermen.

Is dat echt zo?

Ja, dat is echt zo. Wat ik weet van jongens van 10 à 12 jaar die meegaan en stenen gooien: om te beginnen kan je die niet opsluiten als je in een huisje woont waar 12 mensen twee kamertjes met elkaar moeten delen. Ik ken veel moeders die proberen hun kinderen van de demonstraties weg te houden, want natuurlijk zijn dat net zulke moeders als overal elders. Maar de jongens

zwaarder wegen. Sommige van die jongens sterven, maar daarna zitten ze tenminste naast God en hebben ze een goed leven. Dat kun je je haast niet voorstellen. Maar als je daar lang genoeg bent, dan kan je je voorstellen dat je over dit soort zaken anders gaat denken, wanneer je het gevoel hebt dat je kinderen geen toekomst hebben.

In uw boek spaart u Palestijnen zelf ook niet.

Nee. Het zijn natuurlijk ook geen lievertjes. Het is niet zo dat alle Palestijnen zoete, onschuldige mensen, en alle Israeli's alleen maar boosdoeners zijn. Zo ligt de situatie natuurlijk niet.

Nee, maar u beschrijft de nieuwe Palestijnse elite die in het kielzog van

de Oslo-Akkoorden is ontstaan, het gebrek aan democratie, het gebrek aan mensenrechten

Helaas is dat zo. Maar je moet alles in een context plaatsen. Als ik naar Gaza kijk, waar Arafat zijn kantoor heeft, dan realiseer ik me dat de Palestijnen, historisch gezien, nooit de kans hebben gehad om een democratie op te bouwen, omdat ze altijd onder bezetting hebben geleefd - of die nu van Egypte, Jordanië of Israël en daarvòòr van Engeland kwam. Vergeleken met veel Arabische landen doen ze het niet eens zo slecht. Maar daar moet door Palestijnen zelf aan gewerkt worden. Ik ken veel Palestijnen die daarvoor in mensenrechtenorganisaties proberen te vechten. Er moet daar inderdaad echt gevochten worden voor democratische verhoudingen. Arafat is een alleenheerser, die alle beslissingen zelf wil nemen, die zich met zijn politieke vrienden omringt en privileges heeft te verdelen. Dus wat je ziet, is dat een bovenlaag in Gaza het goed heeft. Die rijden in auto's en die wonen in de nieuwe flats. Dat maakt het allemaal erg schrijnend. Dat ook Arafat, die een leider van zijn volk zou moeten zijn, zich zo verschrikkelijk weinig gelegen laat liggen aan bijvoorbeeld het lot van tweedeklas van de bevolking van Gaza. Die zijn nog altijd vluchtelingen en wonen nog steeds in vluchtelingenkampen. Daar is bijna niets aan gedaan.

Stel er komt een Palestijnse staat met een dergelijk regime. Dan zou je bijna zeggen: waar strijd je voor? Voor een totalitaire moslimstaat? [sic]

Er zijn ergere mensen dan Arafat. Er zijn ook mensen die helemaal geen staat met een parlement willen hebben. Nu is er een soort van parlement - en dat is nieuw. Er zijn verkiezingen gehouden - ook dat is nieuw. Wat op het ogenblik ontzettend belangrijk is, is dat wij - vanuit Europa - steun geven aan mensenrechtenorganisaties, aan democratische organisaties, aan mensen die opkomen voor vrouwenorganisaties, voor gehandicaptenorganisaties, die straks het middenveld moeten gaan vormen van een nieuwe samenleving. Daar hopen wij vreselijk op. Palestijnse mensenrechtenactivisten, die Arafat kritiseren vanwege het feit dat hij zonder vorm van proces mensen laat oppakken, liggen onder vuur. Over-

rigens doet Arafat dat in samenwerking met Israël. Je gelooft het niet, maar hij krijgt lijsten met namen, zo van: 'Pak deze mensen op', en dan pakt hij die mensen op.

Een merkwaardige symbiose.

Zeker. En als hij het niet doet, dan roept Israël weer dat hij niet serieus is in de bestrijding van het terrorisme. Het is niet geheel zijn eigen keuze. Hij wordt sterk onder druk gezet. Toch moet je daar tegen vechten, zeggen veel Palestijnen. Je kunt niet wachten tot er eerst een staat is, om vervolgens het mensenrechtenbeleid te gaan verbeteren. Dat moet je - ondanks dat het haast niet te doen is - nu al doen. Dergelijke mensenrechtenactiviteiten moeten wij ondersteunen. Binnen de Palestijnse bevolking is er een heel duidelijke democratische stroming en die moet je zien te versterken.

We hebben tijdens de uitzending telefonische reacties gekregen. Ik heb er hier twee. Van Bob Richter uit Noordwijk die blij is met uw opmerkingen en vindt dat in Nederland de berichtgeving erg ten gunste van Israël is gekleurd. En een reactie van Maarten Bakx uit Amsterdam die zich afvraagt waarom komen de zaken waarover u het hebt niet in het nieuws? Worden die zaken in Nederland weggeselecteerd? Bijvoorbeeld die beelden die u beschreef van woedende kolonisten die Palestijnen belagen.

Om te beginnen is het erg moeilijk om aan die beelden te komen want Israël houdt niet van pottenkijkers. De beelden van die Franse verslaggever over dat 12-jarige jongetje [Mohammed al-Doura] dat in Gaza is doodgeschoten. Zulke dingen zijn natuurlijk vaker gebeurd. Dat jongetje is gewoon geëxecuteerd. Nogmaals, het is niet zo gemakkelijk om aan dergelijke beelden te komen. Een ander punt is dat wij in Nederland het erg moeilijk vinden om werkelijk tot ons door te laten dringen wat Israël eigenlijk allemaal uitvoert. Dat heeft natuurlijk met onze oude band met Israël te maken. Het is niet voor niets dat er destijds in Nederland wel een grote anti-apartheidsbeweging was, maar geen grote beweging tegen de toestanden in Israël/Palestina. Dat we er zo'n moeite mee hebben...

Dat komt door ons collectieve schuld-

gevoel?

Natuurlijk. Kijk, ik snap dat zo goed. Je had mij tien jaar geleden moeten vragen wat ik dacht. Toen wilde ik ook nog niet weten wat Israël deed. Op het moment dat je Israël bekritiseert komen alle gevoelens weer terug van: ja maar wat is de joden in Europa niet allemaal aangedaan? Hoe zit het met onze eigen schuld en verantwoordelijkheid? Hoeveel hebben wij gedaan in Nederland om een en ander tegen te gaan.

Dus moet je Israël steunen.

Dus moet je Israël steunen en dat maakt het hele spreken daarover zo ongelooflijk beladen en zo moeilijk. Dat snap ik. Daarom is het zo moeilijk om tot ons door te laten dringen wat Israël ondertussen doet. Maar dat betekent ook dat wij het Israël jarenlang hebben laten doen. We hebben het niet tegengehouden, we hebben niet gezegd: We steunen jullie niet langer als jullie niet beter omgaan met de Palestijnse burgers in Israël zelf en met de Palestijnen in de Bezette Gebieden. Dus wat dat betreft hebben wij ook boter op ons hoofd, dat we het hebben laten gebeuren.

Ja, we hadden meer kunnen doen?

Zeker.

Wij kunnen nu niet meer doen, behalve dan dat wij er nog op kunnen wijzen dat u in uw boek ook uitgebreid ingaat op de activiteiten van welwillende joden, die graag op een andere manier met de Palestijnen willen samenleven. Uiteindelijk pleit u niet voor twee aparte staten, maar u gelooft meer in één staat waar joden en Palestijnen naast elkaar leven, maar dat is nog...

Dat zal nog wel even duren. Maar het gekke is: iedereen heeft het nu over afscheiding, maar er zijn zoveel Palestijnen woonachtig in Israël en Israël heeft de Palestijnen zo binnen zijn eigen grenzen gesloten, dat je ze haast niet meer uit elkaar krijgt.

(...)

steun de slachtoffers van de intifada!

Verscheidene mensen hebben de afgelopen weken het Nederlands Palestina Komitee (NPK) gebeld met de vraag hoe zij de slachtoffers van de Intifada en hun families financieel konden helpen. Enkele jaren geleden heeft het, aan het NPK gelieerde Medisch Komitee Palestina zichzelf opgeheven, zodat wij in het verlengde van bovengenoemde vraag naar een alternatief zijn gaan zoeken. Dat hebben we inmiddels gevonden. Al jarenlang werkt het NPK samen met een Palestijnse grassroots organisatie op de bezette Westelijke Jordaanoever. De voorzitter daarvan was op ons verzoek bereid zich in te spannen voor een verantwoorde distributie van door het NPK ontvangen donaties. Wij hebben alle vertrouwen in hem.

Wanneer u humanitaire hulp aan slachtoffers van de Intifada wilt geven, maak dan een bedrag over op onze speciale Postbankrekening 5579294, t.n.v. de Stichting Nederlands Palestina Komitee, Postbus 10520, 1001 EM Amsterdam, o.v.v. 'Intifada'.

Namens de betrokkenen onze hartelijke dank.

relevante websites

<http://www.addameer.org/september2000/>

September 2000 Clashes Information Center. Hier vindt u onder meer informatie over de laatste ontwikkelingen, ooggetuigenverslagen, lijsten van de martelaren, foto's, persverklaringen, mediaverslaggeving, internationale protestacties & links.

<http://www.infopal.org/palnews/>

Op deze website staan recente artikelen van uiteenlopende nieuwsbronnen.

<http://www2.haaretz.co.il/>

De Israelische visie op de ontwikkelingen.

http://www.independent.co.uk/news/World/Middle_East/
The Independent

<http://www.guardian.co.uk/>
The Guardian

http://search.news.yahoo.com/search/news?p=Palestinians&c=news_photos

Meer dan 1600 foto's van AP en Reuters.

<http://www.xs4all.nl/~npg/>

De website van het Nederlands Palestina Komitee (op verzoek voegen wij uw naam toe aan onze mailinglist).